

ZAPISNIK

sa 65. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 2. juna 2016. godine

Sjednica je počela u 14 sati i 10 minuta.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi/ce Odbora: Husnija Šabović, prim. dr Izet Bralić, Rešad Sijarić, Zoran Miljanić, Snežana Jonica i Genci Nimanbegu, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore, kao zamjena članice Odbora Ljerke Dragičević.

Sjednici nijesu prisustvovali poslanici/ce: Vuk Roćen, dr Ljiljana Đurašković, dr Radovan Asanović i mr Dritan Abazović.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Leon Gjokaj, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Genci Nimanbegu, predsjednik Albanskog savjeta, Osman Nurković, predsjednik Bošnjačkog savjeta i Sabrija Vulić, predsjednik Savjeta Muslimana.

Sjednici su u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore prisustvovali: Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde, Blanka Radošević Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, dr Jovan Kojičić, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije i Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa".

Sjednici je na njen zahtjev, a po odobrenju predsjednika Odbora, prisustvovala Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

****

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

D N E V N I R E D:

- 1. IZVJEŠTAJ O RADU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA 2015. GODINU**, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore shodno članu 47 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore;
- 2. IZVJEŠTAJ O RAZVOJU I ZAŠTITI PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U 2015. GODINI**, koji je Skupštini Crne Gore podnijela Vlada Crne Gore shodno članu 38 Zakona o manjinskim pravima i slobodama, sa
IZVJEŠTAJIMA O RADU I FINANSIJSKOM POSLOVANJU MANJINSKIH SAVJETA ZA 2015. GODINU, koji su Odboru za ljudska prava i sloboda podnijeli predsjednici manjinskih savjeta shodno članu 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama:

- (1) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Srpskog nacionalnog savjeta za 2015. godinu,
- (2) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Romskog savjeta za 2015. godinu,
- (3) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Albanskog savjeta za 2015. godinu,
- (4) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Bošnjackog savjeta za 2015. godinu,
- (5) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Savjeta Muslimana za 2015. godinu,
- (6) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Hrvatskog nacionalnog vijeća za 2015. godinu;

3. INFORMACIJA O UČEŠĆU PREDsjedNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA KONFERENCIJI „ZAKON, POLITIKA, DRUŠTVO I DISKRIMINACIJA“, održanoj 19. i 20. aprila 2016. godine u Podgorici, u organizaciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, uz podršku Fondacije Konrad Adenauer, OEBS-a i Savjeta Evrope, i

4. TEKUĆA PITANJA.

****

PRVA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RADU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA 2015. GODINU, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore shodno članu 47 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Uvodno obrazloženje Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. dao je Zaštitnik, Šučko Baković. Saopštio je da se analiza i ocjena stanja ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, data u Izvještaju, temelji na pritužbama građana, sprovedenim postupcima, razgovorima sa građanima i drugim izvorima informacija, kao što su sprovedena istraživanja, izvještaji nadležnih državnih organa, međunarodnih tijela i nevladinih organizacija. U 2015. Zaštitnik je imao u radu 679 predmeta. U poređenju sa 2014. bilježi se porast od oko 10 %. Postupak je okončan u 666 ili 98,1% slučajeva, a u 2016. prenešeno je 13 neriješenih predmeta ili 1,9 %. Ovi podaci nedvosmisleno pokazuju da su u 2015. ostvarili najveći stepen ažurnosti od osnivanja Institucije. Kao i prethodnih godina, građani su se žalili na rad organa državne uprave, sudova, javne službe i drugih nosilaca javnih ovlašćenja, Uprave policije, lokalne samouprave, lokalne uprave, Državnog tužilaštva, organa za vođenje prekršajnog postupka, rad organa i službi nosilaca javnih ovlašćenja u drugim državama, privrednih društava, drugih pravnih lica, preduzeća, fizičkih lica i drugih subjekata. Građani su u pritužbama uglavnom ukazivali na povrede prava na suđenje u razumnom roku, pravično i nepristrasno odlučivanje u postupku pred organima javne vlasti, slobodan pristup informacijama, zabranu diskriminacije, prava iz rada i radnog odnosa, prava iz socijalne zaštite, prava na imovinu i mirno uživanje imovine, prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja, prava na zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje, prava djeteta i druga prava.

I u 2015. građani su se najviše žalili na rad organa javne uprave. Zaštitnik je u postupanju po pritužbama zapazio da su i dalje prisutne slabosti u radu javne uprave koje se nepovoljno odražavaju na brzo i jednostavno ostvarivanje prava građana i drugih subjekata. Organi javne uprave često krše načela dobre uprave. Evidentno je dugo trajanje postupaka, nedonošenje odluka u zakonskom roku, ćutanje uprave, nedonošenje odluka po žalbi, višestruko poništavanje upravnih akata, u nekim slučajevima donošenje više puta iste ili slične odluke po određenom zahtjevu, nepostupanje po odlukama nadležnih organa i nezakonito postupanje službenika. Dugim trajanjem

upravnih postupaka, nepostupanjem po zahtjevima građana, nepoštovanjem stavova i mišljenja drugostepenih organa ili Upravnog suda krše se Ustavna načela i načela dobre uprave, ispoljava se arbitrnost, dovodi u pitanje ostvarivanje prava i sloboda građana, princip pravne sigurnosti i jednakosti građana pred zakonom. Podaci Upravnog suda za 2015. najslikovitije govore o kvalitetu rada javne uprave. Od ukupno 3250 riješenih predmeta 1631 upravni akt je poništen, ili 50,18%, dok je u 34 slučaja ili 21,11 % naloženo donošenje upravnih akata zbog ćutanja uprave. U postupanju po tužbama Upravni sud je u 1665 slučajeva ili 51,23% utvrdio nezakonitost upravnih akata i postupanja od strane organa javne uprave, što je razlog za ozbiljnu zabrinutost. Pritužbe građana na rad sudova u 2015. godini, u poređenju sa prethodnom, gotovo su na istom nivou. Njihovo učešće se i u ovoj godini smanjilo, što je posljedica rasta ažurnosti sudova i povećane transparentnosti rada suda. Po svom sadržaju i strukturi pritužbe na rad sudova i u izvještajnoj godini uglavnom su se odnosile na odugovlačenje sudskog postupka i preispitivanje zakonitosti sudskih odluka. U poređenju sa 2014. uočava se pad pritužbi zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. I pored povećane ažurnosti redovnih sudova, u njihovom radu još uvijek postoji određeni broj predmeta gdje postupci traju više godina, zbog višestrukog ukidanja presuda od strane instancionih sudova i vraćanja predmeta na ponovno odlučivanje. U takvim slučajevima dugo trajanje sudskih postupaka otežava ostvarivanje prava na pristup sudu i izaziva nezadovoljstvo građana.

Iako je Crna Gora uspostavila dobre pravne i institucionalne okvire za ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, ekonomska nerazvijenost i nedostatak finansijskih sredstava utiču na to da se ova prava ne ostvaruju u punom obimu. Međutim, država je u obavezi da stalno vodi računa i preduzima mjere za stvaranje uslova za obezbjeđivanje potrebnog nivoa ekonomskih i socijalnih prava, saglasno Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Izmijenjenoj Evropskoj socijalnoj povelji. U 2015. najveći broj pritužbi kada su u pitanju ekonomska i socijalna prava odnosile su se na pravo na rad, prava iz radnog odnosa, pravo na imovinu i mirno uživanje imovine, prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na socijalnu zaštitu i druga prava. Iz dostavljenih pritužbi, razgovora sa građanima i opštih pokazatelja, prozilazi da je stanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, kao i mjere koje se preduzimaju od strane nadležnih organa države u cilju njihovog ostvarivanja i dalje ispod standarda koje propisuju potvrđene i objavljene međunarodne konvencije u ovoj oblasti. Veliki broj građana i dalje živi na ivici siromaštva i u stanju socijalne potrebe. Posebno je težak položaj ranjivih grupa i pojedinaca kao što su stara lica, lica sa invaliditetom i Romi.

Zaštita od torture je i ove godine bila pod posebnom pažnjom institucije Zaštitnika. U ovom cilju, obavljen je razgovor sa 130 lica lišenih slobode, održano je 30 sastanaka sa predstavnicima Uprave i organizacionih jedinica ZIKS-a i izvršeno 20 obilazaka pojedinih prostorija. Od ukupno 59 predmeta koji su formirani po pritužbama i po sopstvenoj inicijativi, 49 se odnosilo na ZIKS. Ubrzo će dostaviti Skupštini i Odboru za ljudska prava i slobode Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture. Bilo je pet pritužbi koje su se odnosile na zabranu mučenja i surovog neljudskog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, od kojih se četiri odnosilo na ZIKS, a jedna na Upravu policije. U 2 slučaja je u odnosu na 14 lica utvrđena povreda prava, u 3 slučaja je utvrđeno da se radi o torturi, a u ostalim slučajevima da se radi o nečovječnom i ponižavajućem postupanju. U 2 slučaja nijesu utvrdili povredu prava, a u jednom slučaju podnosilac pritužbe je odustao od pritužbe i povukao je. U postupanju po pritužbama zatvorenika unapređena je saradnja sa upravom ZIKS-a, tako da je u toku samog postupka otklonjena nepravilnost čak u 44 % slučajeva. U izvještajnoj godini ostvaren je određeni napredak u zaštiti prava lica lišenih slobode. Unaprijeđena je zdravstvena zaštita, smanjena prenaseljenost i

poboljšani su uslovi smještaja u ZIKS-u. Na osnovu razgovora sa licima lišenim slobode, sprovedenih postupaka i saznanja kroz djelovanje NPM-a, Zaštitnik je i u 2015. konstatovao da u crnogorskim zatvorima i policijskim prostorijama nema sistematske torture, ali je utvrdio nekoliko slučajeva mučenja i drugih oblika zlostavljanja (nečovječno i ponižavajuće postupanje, kao i drugih oblika nezakonitog ponašanja prema licima lišenim slobode).

U izvještajnoj godini u oblasti prava djeteta bio je u radu 151 predmet, što predstavlja povećanje od 10 %. Postupak je okončan u gotovo svim slučajevima, samo dva su prenijeta u 2016. Porast broja pritužbi i obraćanja djece Zaštitniku ne mora uslovno značiti i povećanje slučajeva kršenja prava djeteta. Mišljenja je da je to više rezultat činjenice da je Institucija uspjela da se približi djeci. Podnosioci pritužbi su ukazivali na poteškoće u ostvarivanju statusnih prava djece, neostvarivanje zdravstvene zaštite, prekobrojnost djece u predškolskim ustanovama, probleme u ostvarivanju inkluzivnog obrazovanja, neadekvatno ocjenjivanje, odnos nastavnika prema učenicima i tako dalje. U izvještajnoj godini nastavljene su aktivnosti neposrednog rada sa djecom na osnovu ranije započetih projekata „Djeco, obratite se Zaštitniku“ i „Djeco, pišite Ombudsmanu“. Mreža Zlatnih savjetnika bila je jako aktivna tokom 2015. Zlatni savjetnici su učestvovali u radu Institucije, analizirali su različite teme, kao i stepen poštovanja prava djece u Crnoj Gori. U izvještajnoj godini zabilježen je određeni napredak u ovoj oblasti, kroz reformu socijalne i dječije zaštite i unapređenje sektorske i međuinstitucionalne saradnje, koju treba i dalje jačati. Obrazovna inkluzija je zaživjela u svojoj sveobuhvatnosti ali još uvijek nije dostigla stepen koji preporučuju standardi u ovoj oblasti. Kada su u pitanju prava djeteta na zdravstvenu zaštitu, potrebno je dalje jačanje kapaciteta zdravstvenih ustanova, naročito van većih gradova. Nasilje nad djecom je i dalje prisutno, zato je potrebno unapređenje postupanja nadležnih službi i razvijanje različitih servisa podrške.

U 2015. Institucija je imala u radu ukupno 83 predmeta koji se odnose na diskriminaciju, što je povećanje za 34,93 %, u odnosu na prethodnu godinu. Svi predmeti su okončani u 2015. Dominantni osnov za diskriminaciju, odnosno lično svojstvo na koje je pritužbom ukazivano zasnovan je na nacionalnoj pripadnosti, invaliditetu, seksualnoj orijentaciji, polu, materinstvu, političkoj pripadnosti, pripadnosti grupi i socijalnom statusu. Zaštitnik je sa žaljenjem konstatovao da i dalje ne postoji elektronski vođena baza podataka u kojoj bi bili sadržani svi podaci o prijavama, postupcima i odlukama u vezi sa diskriminacijom pred prekršajnim i drugim sudovima, policijskim i inspeksijskim organima. Istraživanje diskriminacije po osnovu pola i starosti ukazuje na visok stepen diskriminacije kod zapošljavanja. Zaštitnik smatra da ovu problematiku treba posmatrati sa aspekta ostvarivanja ekonomskih i socijalnih prava, u okviru kojih je država dužna da stvara uslove za ostvarivanje prava. Osobe sa invaliditetom i dalje nailaze na ozbiljne i brojne prepreke na putu pune integracije u sve životne tokove. Nepristupačnost objekata, pogotovo javnih površina i objekata u javnoj upotrebi, kao i činjenica da još uvijek ne postoji nijedan ovlašćeni sudski tumač za gestovni jezik, predstavlja razlog za zabrinutost. Crna Gora radi na rješavanju problema raseljenih i interno raseljenih lica i njihovo trajno zbrinjavanje u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim preporukama. Homofobija se i dalje zadržala kao posebna karakteristika odnosa prema pripadnicima LGBT populacije. Kontinuirane homofobične prijetnje i nastraji na fizički i pishički integritet, izopštenost iz porodičnog okruženja, društvena izolacija i lična nesigurnost osnovne su karakteristike društvenog odnosa prema ovoj grupi. Pozitivna promjena u crnogorskom društvu jeste da se o problemima LGBT populacije više govori u javnosti, za pohvalu je održavanje Parade ponosa u Podgorici. Međutim, ova populacija se i dalje suočava sa problemom socijalne isključenosti u mnogim sferama života.

Zaštitnik je zaključio da je, posmatrano u cjelini, u 2015. ostvaren određeni napredak u ostvarivanju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori. Međutim, slučajevi kršenja ljudskih prava i sloboda evidentirani u ovom Izvještaju ukazuju da stanje u pojedinim oblastima još uvijek nije zadovoljavajuće. Zaštitnik podsjeća da su ljudska prava usmjerena prema državi i njenim institucijama. Pri tome se ne može izostaviti nijedan državni organ, niti područje stvarne nadležnosti države kada vrši ovu vitalnu društvenu funkciju. Zbog toga su pojave ćutanja uprave, nepoštovanja principa dobre uprave, nedostatak saradnje, odugovlačenje postupaka odlučivanja, ignorisanje zakonom utvrđenih obaveza i nadležnosti, te nepoštovanje preuzetih međunarodnih obaveza nespojivi sa principom vladavine prava. Zaštitnik je upozorio da se određene pojave kršenja ljudskih prava i sloboda pojavljuju u kontinuitetu već nekoliko godina, sa manjim ili većim stepenom odstupanja u odnosu na raniji period. O tome svjedoče i drugi izvještaji o stanju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori. Zato je u narednom periodu potrebno posvetiti posebnu pažnju njihovom eliminisanju. Takođe, potrebno je i dalje sa povećanom pažnjom pratiti ispunjenje obaveza Crne Gore u procesu pristupanja EU kada su u pitanju ljudska prava i slobode.

U raspravi su učestvovali: Snežana Jonica, prim. dr Izet Bralić, Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“, dr Halil Duković, dr Jovan Kojičić, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije, Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, Blanka Radošević Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava, Husnija Šabović, Zoran Miljanić, Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija i Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Poslanica Snežana Jonica je saopštila da je čitajući Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu uočila da u njemu postoje neke stvari koje se ponavljaju, a koje bi trebalo da budu više naglašene, što bi i Odbor, shodno nadležnosti, mogao da iskoristi da pomogne građanima u ostvarivanju njihovih prava, a instituciji Zaštitnika i državnim organima da u skladu sa zakonom rade svoj posao. Upečatljiv joj je dio Izvještaja o urgencijama koje su poslate državnim organima. Podsjećajući da je institucija Zaštitnika nadležna da štiti ljudska prava i slobode građana, istakla je da je Zakonom precizno propisano na koji način državni organi treba da postupaju, ali je primijetan značajan broj institucija kojima je Zaštitnik više puta morao da šalje urgencije kako bi dobio odgovore i utvrdio da li je prekršeno ljudsko pravo u konkretnom slučaju. Smatra da bi od Zaštitnika trebalo zatražiti dodatne podatke o urgencijama koje se ponavljaju u odnosu na određene institucije, a nakon toga da Odbor iskoristi kontrolne mehanizme i održi kontrolna saslušanja nadležnih u tim institucijama kako bi se utvrdilo zašto ne primjenjuju Zakon kojim je jasno definisano kako treba da postupe. Riječ je o institucijama koje najčešće ili najupečatljivije krše ljudska prava, zbog čega je neophodno utvrditi iz kog razloga se to radi i zašto se ne odgovara na urgencije Zaštitnika. Mišljenja je da bi na ovaj način Odbor pomogao institucijama da otklone razloge zbog kojih pojedinci narušavaju njihov ugled, a s druge strane pomogao bi Zaštitniku da brže odlučuje po pritužbama građana. U krajnjem, bila bi to pomoć Odbora i Zaštitnika građanima u zaštiti njihovih osnovnih prava. Smatra da bi to trebalo da budu i zaključci Odbora koji mogu doprinijeti onome što bi trebalo da bude njegova suštinska nadležnost.

Iako nije bila u prilici da upoređuje podatke sa izvještajima iz prethodnih godina, poslanica Jonica je ocijenila da se primjećuje pojačana aktivnost Zaštitnika u davanju mišljenja na predloge zakona. Pohvalila je negativno mišljenje Zaštitnika na Predlog zakona o dopunama Zakona o eksproprijaciji u kojem se Zaštitnik jasno pozvao na određene članove Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i sloboda i domaće zakonodavstvo i doprinio da se ta priča malo odloži,

odnosno da se ista drugačije posmatra. Komentarisala je i donošenje Zakona o zaradama u javnom sektoru navodeći da po njenom mišljenju Odbor nije ispunio svoj zadatak, uz konstataciju da nema institucije u Crnoj Gori koja u ovom trenutku smatra da je Zakon pripremljen kako treba. Naglasila je da je Zaštitnik ustavna kategorija, a u Zakonu o zaradama u javnom sektoru nalazi se iza nekih koji su definisani podzakonskim aktima, pa se postavlja pitanje da li se moglo jače reagovati, ne da bi Ombudsman imao veću ili manju platu, već zbog poštovanja Ustava, pozicije Zaštitnika kojem je Ustavom propisano da štiti ljudska prava svih građana, kao i zbog poštovanja principa ravnoteže tri grane vlasti.

Poslanica Jonica je podsjetila da se približava i obaveza Odbora za utvrđivanje zahtjeva za dodjelu budžetskih sredstava Zaštitniku ljudskih prava i sloboda i podsjetila da su svi bili saglasni oko te odredbe Zakona, za koju su dobili pohvale međunarodnih subjekata, među kojima i Savjeta Evrope. Analizom bi se moglo vidjeti da li je Odbor bilo koje godine uspio da se izbori da sredstva Zaštitniku budu u onom iznosu koji Zaštitnik predloži, a Odbor zahtjevom uputi Ministarstvu finansija, jer Odbor kroz stalnu saradnju sa Zaštitnikom bolje poznaje prirodu posla i specifičnosti institucije Zaštitnika, nego Ministarstvo finansija koje svima treba da određuje budžetska sredstva. Takođe, treba graditi kadrovske kapacitete Institucije kako bi, shodno nadležnostima, mogli da izađu u susret građanima. Jonica je zaključila da Odbor to nije uradio, pa bi to trebalo da bude input za Odbor u preostalim dva mjeseca redovnog rada u ovom mandatu.

Podsjetila je i da je Odbor za ljudska prava i slobode zahtijevao od Zaštitnika da sačini Poseban izvještaj o ostvarivanju prava na povraćaj imovinskih prava i obeštećenje koji je Zaštitnik sačinio, a Odbor i Skupština razmotrili. Poseban izvještaj je izuzetno analitički urađen i u njemu su sadržani brojni uočeni problemi i date preporuke koje je Odbor ojačao predlogom zaključka koji je Skupština Crne Gore kasnije usvojila. Tada su predstavnici nadležnih institucija izrazili spremnost za realizaciju preporuka i zaključaka, ali, po njenoj ocjeni, u nekim komisijama, posebno u onoj u Bijelom Polju, danas je stanje još gore.

Podsjetila je i da je Odbor prilikom razmatranja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom predložio Skupštini da donese Zaključak kojim se zahtijeva analiza svih propisa u pogledu njihove usklađenosti sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i ovim Zakonom. Tada je iskazano veliko razumijevanje od strane organizacija koje se bave zaštitom prava lica sa invaliditetom koje su zbog nezadovoljstva mogle da zaustave donošenje tog Zakona. Postavlja se pitanje šta je od tog Zaključka realizovano i mišljenja je da treba podići kredibilitet Odbora za ljudska prava i slobode na način što će se Odbor obratiti tim institucijama i zahtijevati informacije o urađenom.

Poslanica Jonica se osvrnula i na pojedine stvari koje su u Izvještaju definisane kao izazovi, problemi i ključna dostignuća. Podsjećajući da se u Izvještaju navodi da je u prošloj godini u Instituciji zaposleno pet službenika, navela je da bi bilo dobro da Odbor opet posjeti instituciju Zaštitnika radi upoznavanja sa njihovim radom, nadležnostima, kapacitetima i načinom funkcionisanja. U vezi sa konstatacijom da postoji nedovoljna promocija ostvarenih rezultata, poslanica Jonica je mišljenja da je Instituciji potrebna i veća promocija nadležnosti, jer građani ne znaju koja prava i na koji način mogu ostvariti u ovoj Instituciji. Smatra da Instituciju treba više promovisati organizovanjem Dana Zaštitnika u opštinama širom Crne Gore, jer će tako više građana u svojoj opštini iskoristiti pravo da se obrati Zaštitniku. U tom smislu, bilo bi važno organizovati zajednički sastanak predstavnika institucije Zaštitnika i Zajednice opština i vidjeti da li postoje mogućnosti da opštine obezbijede određene uslove za Zaštitnika u danima kada boravi u njima radi održavanja Dana Zaštitnika. To bi doprinijelo smanjenju njegovih troškova za ove namjene, a Institucija bi mogla biti prisutnija u svakom gradu, čime bi se približili građanima i

omogućili im da mnogo lakše i sa mnogo manje troškova nego pred sudskim organima zaštite njihova prava, jer advokatske tarife su ogromne, a pitanje je kako obave posao za građane. Ukazala je da se u Izvještaju navodi da je nejasna pozicija državnih organa, odnosno inspekcija o čemu je bilo riječi i kad je Zakon donešen, a o tome brigu treba da iskaže i Odbor u kontekstu preporuka koje donosi, jer se mora baviti odnosom pojedinih organa prema implementaciji preporuka.

Poslanik prim. dr Izet Bralić je ocijenio da je Izvještaj šablonski i sadrži istinite podatke o onom čime se institucija Zaštitnika bavila, a u izlaganju je komentarisao stvari kojima se Institucija nije bavila, a imala je nadležnost i obavezu da to uradi. Saopštio je da je Izvještaj korektan prikaz onoga što je urađeno. Nije Zaštitnik institucija koja će se ljudskim pravima baviti po pozivu i dopisu, već mora imati proaktivniju ulogu da pokreće i zauzima stavove o pitanjima koja se sama nameću. Smatra da je bilo prostora da se Zaštitnik bavi regionalnim razvojem i pravima građana sa sjevera, posebno njihovim pravom na rad, kao i razlozima za odlazak 5.000 lica sa sjevera i uslovima pod kojima se sada vraćaju. Saopštio je da su mnogi od njih prodali pokretnu imovinu da bi obezbijedili sredstva za odlazak, a sada se vraćaju bez osnovnih sredstava za život. Naglasio je da je problem prisutan godinu dana, a nema informaciju, niti se na osnovu Izvještaja može vidjeti da se Zaštitnik time bavio.

Ukazao je i da je Predlog zakona o zdravstvenoj zaštiti bio u proceduri pola godine i njime je bilo planirano ukidanje nekih institucija koje pružaju usluge građanima sa sjevera, a Zaštitnik tim povodom nije reagovao. Takođe, u oblasti zdravstva je aktuelna inicijativa da roditelj ne može da upiše dijete u predškolsko i osnovnu školu ukoliko je odbio da vakciniše dijete. I tu je bilo prostora da Zaštitnik iskaže svoj stav s obzirom da je s jedne strane osnovno obrazovanje obavezno, a sa druge strane postoji predlog da se djetetu ne dozvoli upis u školu ukoliko nije primilo vakcine.

Poslanik Bralić je naglasio da je predstavio samo drastične primjere onog čime se Institucija nije bavila, a imala je obavezu i nadležnost, pa je u Izvještaju trebalo da bude mjesta i za to što nije urađeno. Pojasnio je da sve ovo nije naveo da bi kritikovao instituciju Zaštitnika, već da bi svi vidjeli probleme koji postoje. Tamo gdje su ugrožena prava, obaveza je Zaštitnika da reaguje. Naveo je da je Zaštitnik u Izvještaju ukazao na veliki broj problema koji se iz godine u godinu ponavljaju, a u kojima nema mnogo postignutih rezultata.

Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“ smatra da rad institucije Zaštitnika dolazi do željenog nivoa i vidljivo je da u posljednje vrijeme Zaštitnik i zaposleni u Instituciji veoma često donose zaključke i mišljenja za vrlo osjetljive oblasti, što predstavlja podsticaj za nevladin sektor. Može se govoriti o kapacitetima i radu institucije Zaštitnika, jer i dalje postoji potreba da se određena savjetnička mjesta popune. Sa druge strane, prisutni su problemi koji su akcentovani kroz zaključke Izvještaja – brojni slučajevi diskriminacije, postojanje brojnih ugroženih grupa, kao što su osobe sa invaliditetom, osobe različite seksualne orijentacije, pola, starosti, slučajevi torture, odnosno ugrožavanje prava lica lišenih slobode, dugo trajanje postupaka, ćutanje uprave, nedonošenje odluka po žalbama, nezakonito postupanje državnih službenika. Bitno je da se o ovim problemima vodi rasprava i da se javnosti ukažu propusti u radu državnih institucija i da Odbor donose određene zaključke u kasnijem radu, kroz mijenjanje samih procedura u zakonodavstvu ili kroz kontrolnu ulogu, kroz traženje odgovornosti za propuste. Navedeno je veoma važno za građane jer se tiče direktno ostvarivanja njihovih prava u praksi. U 2015. institucija Zaštitnika je riješila čak 98 % pristiglih pritužbi, a povećanje broja predstavki znači da građani imaju sve više povjerenja u ovu instituciju. Potrebno je da se rasprava vodi o problematičnim oblastima i da se traži odgovornost svih onih koji su se našli u ovom Izvještaju, a doprinijeli su da ljudska prava u Crnoj Gori ne budu na zadovoljavajućem nivou.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da se u Izvještaju Zaštitnika navodi da je „Građanska alijansa“ dostavila instituciji Zaštitnika određeni broj crno- bijelih fotografija u vezi sa dešavanjima na protestima održanim 24. oktobra 2015. Kao ljekar, zna da je manje povrede teško uočiti na fotografijama, pogotovo crno- bijelim. Na određenim fotografijama nije bilo moguće da se utvrdi identitet lica.

Milan Radović je pojasnio da su fotografije dostavljene elektronskim putem, pa su prilikom štampe postale crno- bijele. Na fotografijama su građani koji su se obratili „Građanskoj alijansi“ ili su ih pronašli u Kliničkom centru ili na suđenjima. Kako ne bi postojala pogrešna slika da su prijavljeni nepostojeći slučajevi, objasnio je da su sve osobe sa fotografija identifikovane i njihov identitet je poznat „Građanskoj alijansi“, Zaštitniku i Tužilaštvu, ali tri građanina nijesu dala saglasnost da im se ime otkrije u postupku.

Dr Jovan Kojičić, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije je saopštio da sjednici prisustvuje i kao ekspert da bi pomogao da se određeni problemi prevaziđu, jer je od strane Odbora dobio dokumentaciju sa zahtjevom za ekspertsko mišljenje. Navodeći da je Ombudsman saopštio da je u prošloj godini ostvario najveći stepen ažurnosti od postojanja Institucije, što se vidi iz samog Izvještaja, ocijenio je da se s druge strane, može izvesti zaključak da ta ažurnost u ranijem periodu nije bila na visokom nivou zbog čega su postojale određene ocjene u izvještajima Evropske komisije i Stejt Dipartmenta. Istakao je važnost poštovanja preporuka Zaštitnika od strane organa javne uprave.

Pokušao je da sve ovo približi na ekspertski način. Saopštio je da to jeste politička stvar, u smislu kontrole kojom Odbor treba da se bavi. Predstavio je primjer Predstavke NVO „UPIS“ koja se obraćala i Odboru, a u dokumentaciji koja mu je poslata od Odbora navodi se da je Zaštitnik obustavio postupak po predstavci, kao i da mu nakon nekoliko urgencija nije odgovorio Kolegijum predsjednika Skupštine. Kojičić je istakao da Kolegijum predsjednika Skupštine ne postoji po Ustavu, već Skupštinu predstavlja predsjednik Skupštine. Sa jedne ekspertske strane, uz poštovanje načela pravne sigurnosti i načela pravde i pravičnosti Ombudsman je trebalo da se obrati predsjedniku Skupštine da bi očekivao i dobio odgovor. Poslovnički takve stvari nijesu u mandatu Kolegijuma predsjednika Skupštine.

Druga strane priče je što je i dalje na snazi i u pravnom poretku Crne Gore Zakon o postupanju sa predstavkama i predlozima iz 1978. godine koji je osam puta mijenjan i dopunjavan. NVO „UPIS“ se obraćala i Odboru i nijesu mogli ostvariti svoja prava. Ako se razgovara o odgovornosti državnih organa, politički se mora razgovarati i o odgovornosti Zaštitnika i Odbora. Kojičić je ocijenio da Odbor za ljudska prava i slobode nije ispunio djelotvornost da se ostvari pravo nekog građanina ili grupe lica, bez obzira iz koje organizacije ili institucije da dolazi. Saopštio je da je Zakon o postupanju sa predstavkama i predlozima na pravnoj snazi, a postoji i Zaključak Odbora da će se nešto primjenjivati, nešto neće, pa je istakao da Zaključak Odbora ne može zamijeniti snagu i dejstvo Zakona. Sve dok se jasno ne postavi uloga svakog u društvu, uključujući Vladu, Skupštinu, nezavisne institucije, među kojima je Ombudsman koji po Ustavu Crne Gore ima elemente pune nezavisnosti i dok se ne ostvari međusobna saradnja ne može se govoriti o dejstvu i jednakom poštovanju ljudskih prava i sloboda iako su po članu 17 Ustava Crne Gore svi pred zakonom jednaki. Iz ovog primjera ne može da vidi da su iz NVO „UPIS“ imali jednak tretman u konkretnom slučaju. Rasprava o tim pitanjima, o državnim organima i njihovom ispunjenju preporuka je politička rasprava. Misli da u tom dijelu treba obuhvatiti sve, ne da bi se neko isticao da je dobar, a drugi da je loš, već da bi se zajednički riješile nepravilnosti koje je kao ekspert uočio i da se neke stvari ne bi ponovo dešavale. Smatra da i Zaštitnik zajedno sa svima treba da doprinese otklanjanju nepravilnosti u funkciji poštovanja načela pravde, pravičnosti i

pravne sigurnosti. Drugačije se ne može doći do rješenja osim do političke kombinatorike i nadgornjavanja koje sigurno nikog i nijednu partiju neće dovesti do prednosti, već će samo stvoriti štetu građanima. Još jednom je apostrofirao da je najvažnije da se zajednički tome doprinese.

Kojičić je saopštio da je istakao konkretni primjer, jer smatra da isti zaslužuje realan odgovor i činjenice. U konkretnom slučaju kad je u pitanju NVO „UPIS“ smatra da ni jedni, ni drugi nijesu ispunili djelotvornost funkcije na koju su pozvani. Naglasio je da je to njegov ekspertski stav i mišljenje. Zakon koji je u pravnom sistemu Crne Gore nije ispoštovan, u Skupštini je izglasan, u pravnom je poretku, a neutralisan je jednim Zaključkom za koji su se dogovorili.

U nauci ako se primijeni Hajdenov model i ako on kaže A će biti B, onda taj sadržaj mora isti da se realizuje, a ako se ne realizuje on se pretvara u neki zaključak, zaključak se pretvara u neko ponašanje i onda to više nije ono pravo koje je dato da bi ispunilo svoju funkciju, nego je totalno pretvoreno u nešto što se smislilo. To je pretvaranje jedne pravne norme u društvenu normu. I tako to funkcioniše selektivno, što nije dobra praksa. Ovdje nije riječ o političkom stavu, već o ekspertskom stavu. Tome može samo da se doprinese tako što se prepoznaju stvari i nađu se pravna rješenja. Zakon može da se mijenja i stavi van snage, ali on sada postoji. Treba naći odgovarajuće pravno rješenje, ali i moralno i političko. Smatra da ovi ljudi jesu zakinuti i njima se najmanje treba izviniti, jer nije ispoštovano njihovo pravo. Upitao se zašto praviti razlike, ko god da je u pitanju, bilo koja organizacija ili bilo koji građanin.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je zamolio Predsjednika Odbora da mu objasni u kojem svojstvu je Kojičić pozvan, da li je pozvan kao ekspert. Zamolio je Kojičića da mu kaže za koju oblast je ekspert.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je odgovorio da je on jedini koji ima pravo da poziva na sjednicu Odbora i koristiće to svoje pravo. Kojičić je savjetnik Predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije i u tom svojstvu je na sjednici. Ako Zaštitnik smatra da se njegov posao ne tiče oblasti zaštite od diskriminacije i da Izvještaj o radu Zaštitnika ne treba da pogleda predstavnik Vlade, onda u tom dijelu mogu da se ne slože. Istakao je da nije prvi put da je Kojičić na sjednici Odbora, jer je često tu, a pozvani su i mnogi drugi koji nažalost nijesu došli.

Poslanik prim. dr Izet Bralić je saopštio da ima određene nedoumice da li se Kojičić obraćao poslanicima tumačeći im norme Poslovnika Skupštine da Kolegijum ne postoji, dajući im naloge kojim putem će ići obraćanje, šta će poslanici raditi i kako će odlučivati. Takođe, smatra neodgovornim što ulazi u nadležnosti u koje ne bi trebalo, jer su poslanici birani od strane naroda i ne bi trebalo da Kojičić savjetodavno i imperativno ide tako daleko, što je za njega kao poslanika neprihvatljivo. Želio je da prokomentariše i to što se Kojičić bavio jednom nevladinom organizacijom stavljajući se u funkciju zaštitnika iste od poslanika. Smatra da je Predsjednik Odbora u tom dijelu imao obavezu da reaguje kako Kojičić ne bi diktirao poslanicima kako će se ponašati. Poslanik Bralić je naveo da Kojičić pokušava sa nekog nivoa da sugeriše poslanicima da ne postoji kolektivna svijest i kolektivne odluke, već samo individualne. Naglasio je da u Skupštini postoje kolektivna tijela i obaveza je da postoji većina za svaku odluku.

Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore je saopštila da je u proteklom periodu kritikovala rad institucije Zaštitnika, jer smatra da kada su kritike opravdane to treba činiti. Kao predstavnik osoba sa invaliditetom nezadovoljna je što ne postoji posebni zamjenik Zaštitnika za prava ovih lica jer smatra da je to opravdano, uzimajući u obzir uporednu praksu i primjer Hrvatske. Ako je u svim izvještajima i istraživanjima konstatovano koliki je stepen diskriminacije prema ovim licima, ovim problemom treba da se bavi i Vlada, ne samo Zaštitnik. Uvijek ima prostora za unaprijeđenje, ali je u posljednje vrijeme itekako

unaprijeđen rad institucije Zaštitnika. U prethodnom periodu, kada su se obraćali Instituciji, uglavnom su dobijali odgovore u kojima su upućivani na alternativne puteve za ostvarivanje prava i nijesu dobijali tako jake i konkretne preporuke kao u posljednje vrijeme. Voljela bi da se osobe sa invaliditetom i predstavnici njene organizacije oslobode osjećaja da ne treba da se prečesto obraćaju Instituciji i dostavljaju inicijative u onom obimu u kojima se njima dostavljaju.

U posljednje vrijeme brojni su slučajevi u kojima se osobama sa invaliditetom ne priznaju određena prava garantovana zakonskim i podzakonskim aktima, a koje su se obraćale svim institucijama nadležnim za sprovođenje zakona i nerijetko su dobijali negativan odgovor, pa su bili prinuđeni da pokreću upravne postupke. U nekim slučajevima, predmeti se riješe tek nakon što Upravni sud donese odluku, odnosno rješenje. Postoji veliki broj opstrukcija, svjesnih ili nesvjesnih, po pitanju prava ovih osoba. Još uvijek ne postoje zakonske mogućnosti za sprovođenje Zakona o energetici, odnosno podzakonski akti za sprovođenje člana 198, koji definiše ranjive kupce i zabranu isključenja sa napajanja električne energije. U praksi, nekim porodicama u kojima žive osobe sa invaliditetom već je isključena električna energija zbog duga, iako to nije po Zakonu. Smatra da se neki zakoni, kao Zakon o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom i Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti nekada nepravilno primjenjuju. U svom Mišljenju na analizu usklađenosti zakonodavstva za Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom konstatovali su da, kada su pitanju pojedini državni organi, postoje potpuno suprotne konstatacije u odnosu na Zaključak Skupštine, jer su neki organi koji su bili nadležni za analizu i sprovođenje propisa u prioriternim i najproblematičnijim oblastima konstatovali da su ti propisi usklađeni sa preporukama ekspertske grupe. Međutim, cijeni napore Ministarstva za ljudska i manjinska prava da sprovede analizu do kraja. Nije sigurna da je Odbor za ljudska prava i slobode cijelo vrijeme bio uključen u ovaj proces, kao što je trebalo da bude, u skladu sa Zaključkom. Raduje je što je kroz Mišljenje Zaštitnik najavio izradu analize usklađenosti propisa u ovoj oblasti i voljela bi da se napravi osvrt na Konvenciju UN po svim oblastima. Neke oblasti u već urađenoj analizi su potpuno izostavljene, na primjer one iz nadležnosti Ministarstva ekonomije, iako Zakon o energetici i Zakon o zaštiti potrošača definišu prava osoba sa invaliditetom.

Izrazila je zadovoljstvo što je Zaštitnik u Izvještaju posebno obradio predmet koji se odnosi na diskriminaciju zaposlene osobe sa invaliditetom od strane institucije u kojoj radi, a koja bi trebalo da se bavi pravima osoba sa invaliditetom. Kapaciteti institucije Zaštitnika nijesu ojačani do nivoa koji bi bio zadovoljavajući, ali svjesna je da postoje brojni problemi u popunjavanju kapaciteta i mišljenja je da možda neki traženi kriterijumi nijesu tako važni, kao na primjer položeni pravosudni ispit. Navela je da je pomenuta jedna nevladina organizacija i slučaj diskriminacije prema njoj, a istovremeno kada se događao taj slučaj, protiv Skupštine je pokrenut postupak za zaštitu od diskriminacije osobe sa invaliditetom, koja je doživjela ponovljeni akt diskriminacije – u četiri slučaja, što se po Zakonu o zabrani diskriminacije smatra težim oblikom kršenja prava. Osnovni sud je bio presudio naknadu nematerijalne štete u visini od 1.500 €, Viši sud preinačio na 1.000 €, a Vrhovni sud potvrdio presudu Osnovnog suda. Mišljenja je da se dostojanstvo osobe sa invaliditetom tretira mnogo manje važnim nego nekih drugih građana koji dožive neki oblik diskriminacije, ako je dožive. Postoji neujednačenost i pitanje je na koji način crnogorske institucije, ne samo pravosudne, doživljavaju prava osoba sa invaliditetom. Svi treba da se zapitaju šta mogu učiniti da se takva praksa ne dešava i da diskriminisane grupe ne budu između sebe diskriminisane i da postoji principijelan rad sudske, izvršne i zakonodavne vlasti. Njena organizacija je uvijek spremna da pomogne da se popravi stanje u ovoj oblasti, zbog krajnjih korisnika, a to su i osobe sa invaliditetom i druge ugrožene grupe. Bili su na raspolaganju za saradnju instituciji Zaštitnika, pogotovo tokom prethodne godine, a biće i u narednom periodu.

Blanka Radošević Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je informisala o analizi propisa koje treba uskladiti sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom. Na analizi se intenzivno radilo od usvajanja Zakona. Saradivali su sa nevladinim organizacijama koje se bave pravima lica sa invaliditetom, da bi Zakon dostigao visoke standarde i dobio je ocjenu Evropske komisije da treba da bude model po kojem će se izrađivati zakoni iz oblasti ljudskih prava. Skupština je donijela Zaključak po kojem je propisano da bi se ti standardi trebalo primjeniti na ostatak zakonodavstva, uz akcenat na oblasti zdravstva, obrazovanja, socijalne politike, zakone iz nadležnosti pravosudnih organa i slično. Formirana je Radna grupa koja je uradila veliki dio posla, ali koja nije mogla nastaviti sa radom jer nije bila operativna zbog brojnosti članstva. Nakon prve analize, počeo je pojedinačni rad po nadležnim organima. Sada imaju Analizu u kojoj je sadržano 56 ključnih zakona, koji su Zaključkom Skupštine obuhvaćeni. Nijesu obuhvaćeni zakoni iz oblasti energetike, ekonomije i slično i pretpostavlja da će to biti sljedeća faza. Za neke od 56 zakona je procijenjeno da su usklađeni, a veliki broj njih je dobio preporuku za usklađivanje. Analiza je upućena Zaštitniku, koji je dao pozitivnu ocjenu na nju. On je mišljenja da je urađena veoma dobra i kvalitetna osnova za dalje usklađivanje zakonskog okvira. Apostrofirane su oblasti u kojima je potrebno dodatno raditi i sprovesti dublju analizu, na primjer zakoni iz oblasti zdravstva, obrazovanja i socijalne i dječje zaštite. Ovo je sadržano u konačnoj verziji Analize, koja treba da bude upućena Vladi na razmatranje i usvajanje. U predloge zakona iz oblasti održivog razvoja, turizma, saobraćaja koji su trenutno u skupštinskoj proceduri su uvrštene preporuke. Izrazila je očekivanje da će se blagovremeno reagovati kako bi se sve preporuke ispoštovale. Posao nije završen i svaki od budućih predloga zakona treba ispratiti po pitanju usklađenosti sa Konvencijom UN-a i Zakonom.

Poslanik Husnija Šabović je upitao Zaštitnika da li se zakoni koji se odnosi na osobe sa invaliditetom primjenjuju na pravi način. Iznio je konkretan primjer djevojke sa oštećenim sluhom i govorom koja ima stručnu kvalifikaciju kuvara, a koja i pored sistematizovanog radnog mjesta u javnoj ustanovi - vrtiću, ne uspijeva da se zaposli. Pomenuti vrtić uplaćuje posebne doprinose u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Zapitao se na koji način pomoći ovoj djevojci i drugim licima sa invaliditetom da se zaposle i da li postoje zakonski normirane mogućnosti da imaju prioritet pri zapošljavanju. Iznio je mogućnost davanja preporuke Odbora nadležnom Ministarstvu. Ova lica se otvoreno diskriminišu po pitanju ostvarivanja prava na rad.

Poslanik Zoran Miljanić je podržao raspravu Marine Vujačić. Osvrnuo se na dva primjera iz prakse, od kojih se jedan odnosi na kazneno-popravnu ustanovu, a drugi na zaštitu od torture. U 2015. bilo je pet slučajeva torture, četiri u ZIKS-u i jedan u Upravi policije, za koji pretpostavlja da je riječ o prebijanju Mija Martinovića 24. oktobra 2015. Istakao je da se možda po prvi put desila reakcija Zaštitnika na frapantno kršenje zakona od strane komandanta Specijalne policije. Zaštitnik je reagovao na pravi način, potpuno se pridržavao Zakona i podnio krivičnu prijavu protiv počinioca tog krivičnog djela. Nakon nekoliko dana, uslijedilo je podizanje optužnog predloga od strane Tužilaštva, na zadovoljstvo svih. Zakoni treba da se primjenjuju neselektivno, da su svi jednaki pred zakonom i da se to potvrđuje u praksi. Ovo je dobar primjer kako treba nastaviti. Poboljšavaju se uslovi u kazneno-popravnim ustanovama, ali u prošloj godini su bila dva problematična slučaja – dva zatvorenika osuđena za teško krivično djelo - ubistvo su pobjegla iz ove ustanove, zbog ljudske greške. Zapitao se kako je to moguće. U jednom slučaju odgovorne osobe su osuđene, što je dobro jer dokazuje da smo pred zakonom svi isti. Državni službenici i namještenici moraju biti odgovorni za svoje postupke i neophodno je da načelo odgovornosti

zaživi u pravnom sistemu. Problematično je što su se oba slučaja dogodila u kratkom vremenskom roku. Nadležni organi treba da utvrde da li smo u stanju da sačuvamo osuđeničke za najteža krivična djela. Za pomenute slučajeve tražio je dodatna pojašnjenja od Slavice Rabrenović iz Ministarstva pravde i Zaštitnika.

Dr Jovan Kojičić je saopštio da je doktor pravnih nauka Evropskog Univerziteta Viadrina u Njemačkoj, a u Švedskoj je završio postdoktorske studije u oblasti ljudskih prava i međunarodnog prava, sociologije prava i pitanja diskriminacije, prvi je postdoktor na Univerzitetu i na Balkanu za tu oblast. U Vladu je došao kao međunarodni ekspert. Dvadeset godina je živio na Zapadu, u Evropskoj uniji i Americi. Gostujući je predavač na Pravnom fakultetu Univerziteta u Lajpcigu i Institutu Wilijams Pravnog fakulteta Univerziteta Kalifornija. Profesor je prava i ne može ostaviti svoje titule, doktorate i sve ostale stvari dok je ovdje. Saopštio je da on navodi ono što vidi. Naglasio je da je zaštitnik Ustava, zakona, principa i načela koje su poslanici usvojili. Da je konzistentan u tom smislu, pokazao je i u slučaju rasprave o Predlogu zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom kada se direktno na sjednici Odbora suprostavio ministru za ljudska i manjinska prava. Naglasio je da od njega ne treba očekivati ništa sem konzistentnosti i principa. Naveo je da su na Univerzitetu u Švedskoj radili slučajeve vezane za tranziciona društva, a sve što sada gleda i sluša su efekti kojima su se oni, kao stručnjaci naučno bavili. To su tenzije u komunikaciji i nerazumijevanje gdje jednostavno ljudi koji su mentalno profilisani na jedan način pružaju otpor svim promjenama, jer su navikli da funkcionišu po principu dogovora, telefona i slično. Od njega je zatraženo ekspertsko mišljenje koje je poslao Predsjedniku Odbora i dao je svoj stav iza kojeg stoji i profesionalno i politički. Istakao je da je Ombudsman potpuno nezavisna institucija i to svojstvo mu pruža Ustav, ali to ne znači da se politički o tome ne može govoriti na ovom Odboru. Svi znamo koja su iskustva Švedske i Velike Britanije. Stoji ispred svih titula koje nosi, a često razgovara sa međunarodnim ekspertima i najčešće ima mnogo više titula od onih koji dođu, a njihovi direktori su njegovi prijatelji. Saopštio je da je ovdje došao kao međunarodni ekspert, a ako Odbor želi takve usluge, on ih saopštava, pa je na poslanicima ako žele da ih shvate i primijene, a ako ne žele- to je opet njihov dio u smislu kontrole i regulacije, odnosno odluke da li su spremni da idu dalje. Ovdje je da kaže šta misli ekspertski, stručno, profesionalno i politički. Pravi razliku između političkih i ekspertskih stavova koji su kompatibilni. Poređenja radi, naveo je da bi se u Njemačkoj kada bi politički došlo do ovakvih problema odmah obratili nekom institutu da uradi ekspertsko mišljenje i tako bi problem riješili.

Podsjetio je da se u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu, na strani 8 navodi: „Uprkos nekim poboljšanjima u pogledu resursa Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, kapaciteti za produktivno postupanje po žalbama i dalje su ograničeni”. Dalje, u dijelu ljudska prava i zaštita manjina kaže se: “Institucije za ljudska prava i dalje su slabe. Ombudsman i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava moraju biti ojačani, nakon reforme okvira za borbu protiv diskriminacije. Znanje kadra o međunarodnom i evropskom pravu i standardima u oblasti ljudskih prava, kao i njihova sposobnost da vrše nadzor nad trošenjem sredstava, i dalje je nedovoljno.” Upitao je da li treba da dođe neki stranac i da to kaže da bi bilo priznato, iako i on ekspertski stoji iza toga.

Poslanik Bralić je saopštio da nema potrebu da iz svoje biografije nabroja titule i stručne radove, kao i da duboko cijeni to što radi Kojičić. Sa jednim dijelom izlaganja Kojičića je saglasan, a na drugi dio je reagovao. Naveo je da je Kojičić članovima Odbora i Odboru uputio kritiku da nijesu bili dovoljno oštri prema instituciji Ombudsmana zbog odnosa koji je iskazao prema jednoj nevladinoj organizaciji koja je jasno izdvojena od svih. Smatra da Kojičić svoje znanje treba da usmjeri ne prema Skupštini i Odboru, već izvršnoj vlasti koja je nadležna i odgovorna za

sprovođenje zakona koje Skupština donese. Saopštio je da mu je zadovoljstvo da sa Kojičićem vodi javni dijalog na ovu temu, ali ne može da prođe neprimijećeno da je izdvojio jedan predmet, posvetio mu veliku pažnju i da za taj predmet upućuje kritike ovom Odboru zato što nije bio dovoljno oštar prema Instituciji koja treba da bude nezavisna.

Kojičić je reagovao navodeći da to nije kritika rada Odbora, već ocjena u pogledu djelotvornosti rada, a Zaštitnik je nezavisan. Istakao je da Zakon o postupanju sa predstavkama i predlozima obavezuje i poslanike i izvršnu vlast, jer je taj Zakon u pravnom sistemu. To otvara pitanje dualizma, potencijalnog konflikta interesa i slično. Još jednom je naglasio da pored Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore postoji poseban Zakon o postupanju sa predstavkama i predlozima i on sada ne govori o odnosu prema Zaštitniku, već o odnosu prema Zakonu. Zaključio je da je o svemu govorio jer mu je uoči sjednice stigao zahtjev Predsjednika Odbora za davanje ekspertskog mišljenja koje je dao na osnovu dokumentacije koja mu je poslata.

Povodom primjera koji je iznio poslanik Husnija Šabović, Marina Vujačić je zamolila je da svi koji imaju neke informacije o sličnim problemima iste proslijede njenoj organizaciji. Vrlo rado bi se uključila u rješavanje konkretnog problema i pomogla shodno njihovim mogućnostima kroz analizu poštovanja zakona. Treba insistirati na poštovanju zakona jer je pomenuta institucija dužna da zapošljava osobe sa invaliditetom, ali uplaćuje posebne doprinose Fondu zbog toga što to ne radi. Nijesu potrebne nikakve posebne procedure za zapošljavanje ovih lica niti zaobilazne procedura, potrebno je samo ispoštovati Zakon i zahtjeve koji se odnose na stručnu spremu i kvalifikacije. U konkretnom slučaju, invaliditet lica ne utiče na efikasnost obavljanja posla. Što se tiče analize usklađenosti iz ove oblasti, na osnovu dobijenog materijala nije stekla utisak da će se ovaj proces nastaviti. Ukazala je da su se i nakon usvojenog Zaključka Skupštine usvajali zakoni koji nijesu u skladu sa Konvencijom UN i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, među kojima su zakoni iz oblasti zdravstva, gdje nijesu prihvaćene njihove sugestije na Zakon o zdravstvenoj zaštiti i Zakon o zdravstvenom osiguranju. Imaće strpljenja da sačeka završetak procesa, ali će vrlo aktivno ukazivati na propuste i izbjegavanje obaveza od strane državnih organa.

Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde uporedila je današnje stanje sa periodom od prije pet godina, kada je započeto unapređivanje zatvorskog sistema uz podršku Savezne Republike Njemačke i Kraljevine Holandije. Postoje pozitivni rezultati jer je prije pet godina zatvorski sistem bio samostalan, a sada je u sastavu Ministarstva pravde. Naslijedeni su brojni problemi, kao što su stari objekti i neprofesionalni radnici. Zatvorski sistem je unaprijeđen a još više će se postići. Eksperti iz Njemačke su došli u Crnu Goru da pomognu u izradi strategije reforme izvršenja krivičnih sankcija. Ovakva strategija do sada nije postojala, a ista je neophodna kako bi se napredovalo i potrebni su statički podaci kako bi se uradila kvalitetna strategija. Sa zadovoljstvom je istakla da se počelo od uspostavljanja zakonodavnog okvira, donešeni su zakoni za jačanje sistema alternativnih sankcija i smanjenje zatvorske populacije. Prilikom posjete Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) 2008. godine, bilo je preko 1800 osuđenika u ZIKS-u od čega 560 sa kaznom zatvora do šest mjeseci. Osim dobrog zakonodavnog okvira, važno je imati i obučene službenike, na čemu će se još više raditi. Strategija će obuhvatiti aktivnosti realizovane u prethodne četiri godine u pogledu rekonstrukcije i adaptacije zatvora i izvršenja kazne rada u javnom interesu kojom se smanjuje zatvorska populacija. Izvršene su 174 kazne rada u javnom interesu, a 77 je na izvršenju. U početku su prijavilo samo tri preduzeća u kojima se mogla izvršiti ova kazna, zbog čega su imali poteškoća, a sada ih je 66 i još 250 javnih ustanova, na osnovu Sporazuma sklopljenih sa Ministarstvom zdravlja i Ministarstvom prosvjete.

Bitno je predstaviti šta je urađeno u prethodne četiri godine i kako se izgradila čvrsta osnova za unapređenje zatvorskog sistema. Dva bjekstva osuđenika iz zatvora su korak unazad, ali u ovim slučajevima kriv je ljudski faktor. Ministarstvo pravde je odmah pokrenulo disciplinski postupak protiv odgovornih lica i uključeni su pravosudni organi. U jednom slučaju je izrečena prvostepena odluka, pa je na osnovu žalbe preinačena u kaznu zatvora, a drugi je vraćen na ponovni postupak. Ovi slučajevi bjekstva su posljedica činjenice da se nije bavilo službenicima obezbjeđenja. Mali je broj službenika obezbjeđenja u odnosu na zatvorsku populaciju, a sada je njihov broj u skladu sa prostornim kapacitetima i ne postoji prebukiranost u zatvorskom sistemu. Treba ih obučavati i oni moraju imati sertifikate i časno nositi uniformu, poznavajući svoja prava i obaveze. Na početku, svaka zemlja prolazi kroz fazu od zatvora koji liče na one iz vojnih režima, preko faze demokratije, gdje postoje sloboda i prava i za osuđenike i službenike, a na kraju je potrebno uspostaviti strategiju unapređenja. Strategija je važna i sadrži sedam ciljeva za unapređenje zatvorskog sistema u cilju poštovanja ljudskih prava i dostojanstva. Pravne norme postoje, a potrebno je raditi na bezbjednosnom aspektu, u pogledu kamera, ometača telefona i slično. Napreduje se, predstoji još dug period napretka, ali ide se pravim putem. Eksperti koji prate stanje od 2012. objaviće izvještaj. Oni vide napredak, a slučajevi bjekstva se događaju i u drugim zatvorima. Treba dokazati da je zatvorski sistem u Crnoj Gori jak. Neophodna su i adekvatna budžetska sredstva kako bi službenici bili dobro plaćeni i odgovorno obavljali svoj posao.

Poslanik Zoran Miljanić je kazao da se uslovi poboljšavaju, a da u tome pomaže i nevladin sektor, ali da u društvu postoji korupcija, kao sistemska bolest. Mišljenja je da su korumpirani službenici krivi što dolazi do slučajeva bjekstva iz zatvora. Ovim slučajevima baviće se pravosudni organi i institucije sistema. Zadovoljan je što su u jednom slučaju osuđena odgovorna lica, što nije uvijek do sada bila praksa. Kako bi država mogla da napreduje, u narednom periodu neophodno je obračunati se sa problemom korupcije koja je ušla u sve pore društva.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da apsolutno prihvata Izvještaj Zaštitnika jer je dobar, pregledan i daje pravu sliku stanja ljudskih prava u Crnoj Gori. Ohrabruje činjenica da je svake godine evidentan napredak, ali zabrinjava to što još uvijek treba mnogo uraditi. Posebno zabrinjava problem ćutanja administracije, što je nedopustivo i svi subjekti, u saradnji sa institucijom Zaštitnika, moraju reagovati prema institucijama koje ne izvršavaju svoje zakonske obaveze. Poglavlja 23 i 24 su izuzetno važna i ne treba da trpe kritike zbog nečijeg nerada. Uputio je molbu Zaštitniku da izvrši svoje zakonske obaveze u ovoj oblasti, da obavijesti Skupštinu i javnost i da zatraži smjenu starješina organa koji ne ispunjavaju svoje obaveze. Saglasan je sa poslanicom Jonicom da navedeno treba uvrstiti u Izvještaj Odbora i zatražiti izvještaj od Zaštitnika kojim će biti pobrojane institucije koje ne vrše svoje zakonom predviđene obaveze.

U posljednje vrijeme se više puta, čak i od Zaštitnika, čulo mišljenje da je Odbor drugostepeni organ i da se ponekad bavi nečim što ne bi trebalo. Da bi zaštitili Odbor i instituciju Zaštitnika, kao nezavisnu instituciju, obratio se ekspertima sa zahtjevom za tumačenje da li je u postupanju Odbora bilo dvostepenosti u odlučivanju u odnosu na instituciju Zaštitnika. Predsjednik se obratio trojici eksperata: dr Jovanu Kojičiću, prof. dr Đorđiju Blažiću i prof. dr Blagoti Mitriću, koji su dostavili Odboru svoja ekspertska mišljenja. Sva tri eksperta su ocijenila da nema dvostepenosti u postupanju, ali su upozorili na nedostatke pravnog sistema, pravne praznine, nepostojanje zakona o Skupštini, Vladi i Predsjedniku države. Upozorili su da sve institucije u Crnoj Gori imaju pravo da primaju i rješavaju predstavke u skladu sa Zakonom o postupanju sa predstavkama i predlozima iz 1978. godine, koji je i dalje na snazi iako je pravno neprimjenljiv, ali propisuje obavezu za sve državne institucije. Najviše kritika je pretrpio Odbor, rečeno je da nije postupao kako treba i u skladu sa Zakonom i da je Odbor u obavezi da rješava

svaku predstavku. Odbor može donijeti samo političku odluku, a jedino institucija Zaštitnika pravno mišljenje. Postavlja se pitanje zbog čega treba Odbor da rješava predstavke i kome će se pomoći na taj način. Otvoreno je više dilema u ekspertskim mišljenjima koja su jasna i interesantna, pa će se nakon upoznavanja članova Odbora na nekoj od narednih sjednica otvoriti ova tema. Čak su i dvije tačke Zaključka Odbora osporene. Zaključio je da Zakon iz 1978. nije primjenljiv i da stvara nedoumice, te da ga treba isključiti iz pravnog sistema Crne Gore. Na kraju, ponovio je da je apsolutno saglasan sa svim što je iznešeno u Izvještaju Zaštitnika za 2015. i da će ga podržati.

Poslanik Husnija Šabović je saopštio da je na sastanku ombudsmana zemalja regiona održanom u Briselu na kojem su učestvovali i neki članovi Odbora, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore bio zapažen među ombudsmanima zemalja regiona i pohvaljen. Pored onog što možda nije dobro, smatra da treba istaći sve ono što je dobro, jer su imali priliku da crnogorskog Zaštitnika uporede sa ombudsmanima drugih zemalja.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je u završnoj riječi dao komentare na izlaganja članova Odbora i ostalih učesnika u raspravi. Saopštio je da je poslanica Jonica s pravom ukazala na urgencije, jer to otežava i sprječava Zaštitnika da još efikasnije radi. U posljednjih tri godine opredijelili su se da u Izvještaju navedu sve subjekte koji nijesu blagovremeno odgovarali kako bi na taj način upoznali Skupštinu sa problemima. Međutim, shvatili su da od toga nemaju posebne koristi, pa su u cilju rješavanja problema održali sastanke sa skoro svim ministrima koji su kasnili u dostavljanju odgovora na njihove zahtjeve. Tom prilikom ih je obavijestio da neće prećutati stanje kakvo je bilo u prethodnoj godini. Zaštitnik ne može više od toga, sem da upozna Skupštinu, a na ovaj način i javnost. Zaštitnik je naglasio da su sastanci bili veoma efektni i nada se da će stanje biti bolje u narednom periodu.

Povodom jačanja kadrovske strukture, Zaštitnik je saopštio da su prošle godine zaposlili pet novih službenika, što predstavlja značajno povećanje zaposlenih, a svi su pohađali najbolje obuke u okviru projekata koje je finansirala Evropska komisija, a implementirao Savjet Evrope. Povećanje broja zaposlenih mora imati svoje granice, a oni se polako približavaju maksimumu propisanom važećim Pravilnikom o sistematizaciji. Na Zaštitnika kao instituciju ne treba gledati kao na ostale organe i ne očekivati da se ta institucija treba intenzivno širiti, jer se moraju racionalno ponašati u sistemu. Naveo je da Crna Gora ima 650.000 stanovnika, a Zaštitnik ima četiri zamjenika. Poređenja radi, slovenački Ombudsman ima isto četiri zamjenika i oko 45 zaposlenih u državi sa 2,5 miliona stanovnika. Zaštitnik je saopštio da ne dopušta da im se govori da nemaju dovoljno zaposlenih, posebno od ove godine, a može im se reći da nijesu bili dovoljno efikasni. Nemaju idealnu zaposlenost, ali postepeno popunjavaju kadar. Za konkurs koji su raspisali 14. januara 2016. za zaposlenje četiri nova službenika, kako je definisano Akcionim planom Vlade Crne Gore za poglavlje 23, postupak traje već četiri i po mjeseca, jer za dvije osobe odluke još nijesu konačne, a za dva mjesta nijesu dobili odgovarajući kadar. Zaštitnik je saopštio da ne mogu da obezbijede odgovarajući kadar, jer važe pravila o zapošljavanju kao u organima uprave i oni koji imaju izuzetna znanja iz oblasti ljudskih prava ne žele da prolaze provjere u Upravi za kadrove. To su ljudi koji imaju ekspertska znanja. Jedna od osnovnih zamjerki koje će Crna Gora dobiti od nadležnih tijela Ujedinjenih nacija je ta da Zaštitnik treba da dobije slobodu kao što ima Skupština prilikom zapošljavanja, odnosno da sam zapošljava i određuje način zapošljavanja, što ne znači samovolju.

Zaštitnik je istakao da su prošle godine podnijeli akreditaciju za dobijanje statusa od nadležnih tijela Ujedinjenih nacija i ovih dana im je ponuđen B status, iako su bili na pragu

dobijanja A statusa koji ipak neće dobiti zbog nekih nedostataka u Zakonu, kako oni to vide. Zvanično će dobiti obavještenje.

Saglasan je da na promociji i povećanju vidljivosti Institucije treba uvijek raditi. U prethodnom periodu nijesu imali dobru promociju onog što su radili, a od januara 2016. godine imaju savjetnika koji je završio žurnalistiku i ima znanja u ovoj oblasti, pa su povećali vidljivost. Dvije godine to mjesto nije bilo popunjeno, a Zaštitnik je mišljenja da je bolje da se formalno ne popunjava dok se ne obezbijedi kvalitetan kadar.

Prihvata da institucija treba da se bavi raznim oblastima i pitanjima, iako se ne mogu svime baviti, ali svake godine planiraju osnovne pravce. Ne bježe od mnogih pitanja. Saopštio je da su u Izvještaju govorili i o 5.000 osoba sa sjevera koje su zbog lošeg ekonomskog stanja napustile Crnu Goru, a sad se vraćaju. Ukazali su na problem i pozvali Vladu Crne Gore da stvori što bolji ekonomski ambijent posebno na sjeveru imajući u vidu posledice migracija. Pravo na rad nije isto što i pravo na zaposlenje, jer država garantuje pravo na rad i ona, tj. Vlada kroz mjere ekonomske politike treba da stvori uslove za povećanje broja radnih mjesta.

U vezi sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju, saopštio je da je njihova zakonska mogućnost da daju mišljenje na predlog zakona, a kad se utvrdi predlog zakona to je stav Vlade i poslednji momenat kad Ombudsman reaguje. Na sreću nijesu prihvaćena neka rješenja o kojima je bilo riječi.

U Izvještaju se nijesu bavili pitanjem koje se odnosi na upis nevakcinisane djece u vrtiće i škole, jer nijesu imali nijednu pritužbu, dok ove godine imaju dva predmeta i time se bave. Kad je u pitanju obavezna vakcinacija djece, ne postoji stav Ustavnog suda Crne Gore, jer isto još niko nije pokrenuo, ali postoji uporedno iskustvo Slovenije gdje je Ustavni sud odlučio da je važniji interes zaštita zdravlja nego pojedinačni slučajevi, ali oni nemaju zakonsko rješenje da se dijete ne može upisati u vrtić ako je nevakcinisano. Mišljenja je da je Crna Gora jedina bivša jugoslovenska republika koja ima takvo rješenje da se dijete ne može upisati u vrtić ili osnovnu školu ako nije vakcinisano. Smatra da je takvo rješenje neodrživo, posebno za upis djece u osnovne škole, jer je osnovno obrazovanje obavezno i ne može se uskratiti nikome, a kad takav princip važi za osnovno obrazovanje, zašto ne bi važio i za predškolsko. Najavio je da će Institucija dati svoj stav tim povodom.

Saopštio je da na dan 2. jun 2016. godine imaju ozbiljno povećanje pritužbi, preko 80% ukupnog broja pritužbi koje su imali u 2015. Naveo je da ih to raduje, ali je naglasio da smatraju da povećanje nije rezultat povećanog kršenja prava, već veće vidljivosti Institucije. Očekuju i dalje povećanje, a nastoje da organizuju i veći broj Dana Zaštitnika. Obično organizuju tri puta godišnje Dane Zaštitnika u različitim opštinama. Imaju vrlo dobru saradnju sa lokalnim samoupravama, dobijaju besplatne prostorije za održavanje Dana Zaštitnika, obavještavaju građane putem lokalnih servisa i razgovaraju sa predstavnicima lokalnih samouprava o svim problemima u radu.

Zaštitnik je saopštio da nije znao da je Kojičiću upućen zahtjev za ekspertsko mišljenje i ako postoje tri ekspertska mišljenja, uz svo uvažavanje, smatra da na ovoj sjednici nije prilika da se o tome govori, a da i njima treba dati mogućnost da u raspravi daju svoje viđenje. Zaštitnikova lična impresija je da je Kojičić pominjući konkretan slučaj NVO „UPIS“ pokazao poseban nivo lične zainteresovanosti, što po njegovoj impresiji, čini duže vremena. Zamolio ga je da se time više ne bavi, da lične razloge sačuva i da ih ne potkrepljuje i brani pozivanjem na doktorske titule, iako on sve to uvažava. Ne zna čemu to vodi. Pozvao ga je da on kao savjetnik Premijera uz svo znanje koje posjeduje, a koje Zaštitnik uvažava i poštuje, pokaže znanje i rezultate tamo gdje radi. U vezi sa slučajem NVO „UPIS“ istakao je da je Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda

Crne Gore jasan, jer je njime propisano da u slučaju kada se povodom iste pravne stvari o kojoj je podnijeta pritužba pokrene sudski postupak pred nadležnim sudom, Zaštitnik je po saznanju dužan da odmah obustavi svoj postupak. U konkurenciji dva postupka prednost ima sudski postupak, jer se u sudskom postupku stvari raspravljaju do kraja i sudske presude su obavezujuće, dok stav Ombudsmana nije obavezujući i može da djeluje samo snagom autoriteta. U konkretnom slučaju tužba sudu je podnijeta prije nego pritužba Zaštitniku ili negdje istovremeno i to su oni naknadno saznali, a da su u Instituciji imali tu informaciju ne bi to ni pokretali. U dualizmu postupaka prednost ima sudski postupak i nema pravne logike koja bi to mogla da pobije.

Istakao je da je i svaka kritika dobrodošla. Zaključio je da svi radimo da bi doprinijeli da građani ostvaruju svoja prava i da bolje žive.

U vezi sa izjavom da ranije nije bilo ažurnosti Zaštitnik je saopštio da je i u 2014. godini postignuta značajna ažurnost. Pominje se pitanje odgovornosti Odbora i Ombudsmana. Zamolio je da se ne govori o odgovornosti Ombudsmana kad postupa po pojedinačnim slučajevima, jer za to nemaju pravo. Ombudsman može pogriješiti, ali za stav i mišljenje Zaštitnik i zamjenik Zaštitnika ne mogu da odgovaraju. Nema ekspertskog mišljenja koje može u to da ga ubijedi.

U vezi sa pitanjem zašto Crna Gora nema zamjenika Zaštitnika koji bi se isključivo bavio pravima osoba sa invaliditetom, Zaštitnik je saopštio da takvo rješenje postoji u Hrvatskoj, ali ne u Sloveniji gdje Zaštitnik takođe ima četiri zamjenika, kao i crnogorski. U instituciji Zaštitnika su uspješni u sektoru za antidiskriminaciju o čemu svjedoče rezultati koji su vidljivi za one koji hoće da ih vide. Stanje nije idealno i ne može biti ni u jednoj instituciji, pa ni kod njih.

Kada je riječ o Analizi usklađenosti propisa sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom Zaštitnik je saopštio da su u dopisu koji su poslali Ministarstvu za ljudska i manjinska prava naveli da je to što je urađeno dobra osnova za dalje analiziranje. Saopštio je da je na mjestu predstavnika Minsitarstva za ljudska i manjinska prava taj akt ne bi doživio kao pohvalu. Zaštitnik ima ozbiljnu zamjerku na postupanje Ministarstva u tom slučaju, jer im je dostavilo Analizu i ostavilo kratak rok da analiziraju veliki broj zakona i daju mišljenje. Saopštio je da su u Ministarstvu Analizu imali još u decembru 2015. godine i mogli su je tad dostaviti Zaštitniku. Po njegovom saznanju Analiza je opet vraćena od strane Vlade. Najavio je da će Institucija raditi sopstvenu analizu, ne zato što je Ministarstvo radi, već što je to i njihova obaveza. Smatra da ne treba žuriti iako se nekad zbog evropske agende daju kratki rokovi. Da se ne žuri sa ozbiljnim stvarima ne bi imali situaciju da se gotovo svake godine mijenja Zakon o zabrani diskriminacije, a nekoliko puta i Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Smatra da treba raditi ozbiljnije i duže vremena posvetiti zakonima kako ih ne bi često mijenjali, jer to nije dobro za pravnu sigurnost građana, niti za vladavinu prava.

Na pitanje poslanika Šabovića u vezi sa zaposlenjem osoba sa invaliditetom saopštio je da se Zakon mora poštovati. Zakon o zabrani diskriminacije uvodi posebne mjere tamo gdje postoji nejednakost u dužem vremenskom periodu i daje se prednost osobama sa invaliditetom. Ako se radi o školskoj spremi, sve osobe moraju ispuniti minimum uslova koji se traže za konkretno radno mjesto, a onda se primjenjuje princip afirmativne akcije. Zaštitnik ne bi mogao da pomogne za bilo koju osobu da traži da se zaobiđu propisi.

Zaštitnik je podsjetio poslanika Miljanića da su 2010. godine dali Mišljenje u slučaju Milić-Nikezić kada je bilo riječi o primjeni sile u zatvoru u Spužu i utvrdili da su prekršena njihova prava, a kasnije su ova lica podnijela predstavku Evropskom sudu za ljudska prava koji je donio presudu kojom je utvrdio da su njihova prava prekršena i u više od 15 mjesta u afirmativnom smislu se pozvao na Mišljenje Ombudsmana.

U vezi sa ćutanjem administracije upitao je šta Ombudsman treba više da uradi sem da putem Izvještaja upozna i citira statistiku Upravnog suda koji je odlučivao u upravnom sporu po tužbama gdje je preko 50% poništenih upravnih akata u 2015. Ombudsman ne može tražiti smjenu starješine, može samo podnijeti inicijativu, a smjena, traženje i inicijativa su različite stvari.

Zaštitnik je mišljenja da se Odbor prošle godine nije bavio onim što je Zaštitnik utvrdio, već se u Zaključcima bavio institucijom Zaštitnika. Smatra da nije dobro baviti se Institucijom, naglašavajući da on ne bježi od odgovornosti. Ako su slabi rezultati u pojedinim oblastima, što su i prošle godine u Izvještaju konstatovali, nijedan od zaključaka nije bio u tom pravcu, nego su Zaključkom pozvani građani da se žale na Ombudsmana. Zaštitnik je saopštio da im je potrebna pomoć Odbora. Prošle godine Odbor se u više od 15 zaključaka bavio institucijom Ombudsmana i upitao je da li se neki drugi odbor na taj način bavio nekom institucijom. Siguran je da nije, ali njima to i ne smeta.

Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu temelji se na podacima prikupljenim zaključno sa martom 2015. U sazivu za sjednicu Odbora uporno se ponavlja da Ombudsman nema kapaciteta, pa i u godini kad su ostvarili najveću ažurnost i kada u antidiskriminaciji i prevenciji torture nemaju gotovo nijedan neriješen slučaj. Ne zna koji su motivi za to, ali to mora da prokomentariše. Evropska komisija je čak saopštila da Ombudsmana treba učiti kako da potroši novac. Naglasio je da neće polemisati sa Evropskom komisijom, ali je to neko ovdje u Crnoj Gori saopštio. Novac za zarade službenika koje će ove godine primiti i zamjenika koji treba da bude izabran, a što nije urađeno u ovih pet mjeseci, opet će biti vraćen, jer su to strogo namjenska sredstva.

Povodom Zakona o postupanju sa predstavkama i predlozima iz 1978. godine Zaštitnik je, navodeći da je pravnik koji se čitav život bavi pravom, iako nije doktor nauka, ukazao na život pravne norme, u ovom slučaju život zakona, navodeći da zakon prestaje da važi izričitom normom nekog drugog zakona, a u ovom slučaju nemamo takav zakon i on formalno-pravno postoji u pravnom sistemu Crne Gore i s tog aspekta predstavlja pozitivno pravo. Ali, s druge strane postoji derogacija kada do prestanka dolazi donošenjem kasnijih normi koje tu oblast uređuju na sasvim drugačiji način. Od Rimskog prava važi pravilo da kasniji zakon derogira raniji. Zaštitnik je uvjeren da je veliki dio normi tog Zakona derogiran putem Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i mnogih drugih propisa koji su kasnije donešeni, a da li je Zakon u cjelini-tu mora biti oprezan.

Poslanik prim. dr Izet Bralić je saopštio da je pažljivo pročitao materijal i još jednom podsjetio na tri oblasti o kojima je govorio. Osnovno pravo je pravo na rad. Jasno mu je da Zaštitnik na početku godine usvoji plan rada, ali je logično kad se tokom godine pojave problemi koji zadiru u pravo pojedinca i kolektiva da Zaštitnik reaguje i iskaže stav kao Institucija. Poslanik Bralić smatra da se Zaštitnik nije bavio pitanjima ljudskih prava na sjeveru, niti se oglasio dok je sve to trajalo. Jeste u Izvještaju pomenuo problem, ali se njime nije bavio. Podsjetio je da je Predlogom zakona o zdravstvenoj zaštiti bio planiran čitav set mjera kojima bi se osnovne zdravstvene usluge izmjestile iz nekih institucija, a Zaštitnik nije reagovao. Na sreću takav zakon nije usvojen, ali je bio u proceduri duže od šest mjeseci. Takođe nije reagovao ni u polemici koja traje više od mjesec dana u vezi sa kolizijom dva zakona, jer Zakonom o osnovnom vaspitanju i obrazovanju je propisano obavezno osnovno obrazovanje, a Nacrtom zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti se predlaže da se djetetu koje nije vakcinisano ne dozvoli upis u vrtić. Smatra da je obaveza i nadležnost Zaštitnika bila da se time bavi, makar da uputi mišljenje.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je istakao da Odbor razmatra Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i zbog toga se mora baviti Institucijom i njenim radom.

Nakon rasprave, Odbor je većinom glasova (pet „za“ i jedan „uzdržan“) podržao Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu.

Nakon rasprave, Odbor za ljudska prava i slobode je na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore podnio Skupštini

I Z V J E Š T A J O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O RADU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA 2015. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode i u 2016. godini nastavlja sa aktivnostima utvrđenim Planom aktivnosti Odbora za 2016. godinu, posvećenim nastavku djelovanja u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji i ispunjenju obaveza utvrđenih Rezolucijom Evropskog parlamenta o Crnoj Gori od 10. marta 2016. godine, Izvještajem Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu, od novembra 2015. godine, kao i Rezolucijom Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 2030 (2015) od 27. januara 2015. godine, naročito kroz realizaciju obaveza iz revidiranih akcionih planova Vlade Crne Gore za poglavlja 23 i 24 u funkciji izgradnje efikasnih institucija i društva vladavine prava, kao preduslova za dalji demokratski razvoj države Crne Gore.

Polazeći od navoda u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu:

„Uprkos nekim poboljšanjima u pogledu resursa Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, kapaciteti za produktivno postupanje po žalbama i dalje su ograničeni. (str. 8 Preвода Izvještaja)

Crna Gora Crna Gora postepeno pomjera akcenat s uvođenja standarda EU u svoj pravni okvir na uspostavljanje institucionalnog okvira i podržavanje aktivnosti koje zaštitu i sprovođenje ljudskih prava čine mogućim. Izmjenama i dopunama Zakona o Ombudsmanu je Ombudsmanu omogućeno da zaposli više kvalifikovanog osoblja. (str. 21 Preвода Izvještaja)

Institucije za ljudska prava i dalje su slabe. Ombudsman i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava moraju biti ojačani, nakon reforme okvira za borbu protiv diskriminacije. Znanje kadra o međunarodnom i evropskom pravu i standardima u oblasti ljudskih prava, kao i njihova sposobnost da vrše nadzor nad trošenjem sredstava, i dalje je nedovoljno. (str. 22 Preвода Izvještaja)

*Kada je riječ o **unapređenju i ostvarivanju ljudskih prava**, imenovana su dva nova zamjenika Zaštitnika ljudskih prava i sloboda sa iskustvom u oblasti ljudskih prava, jedan za borbu protiv diskriminacije i jedan za nacionalni preventivni mehanizam. Određena mjesta u sektoru Zaštitnika i dalje nijesu popunjena, naročito ona koja se bave ljudskim pravima i diskriminacijom. Kapaciteti ove institucije da na djelotvoran način rješava žalbe i dalje su ograničeni; njenu unutrašnju organizaciju neophodno je ojačati kako bi sprovođila svoja široka ovlašćenja. Interni sistem revizije žalbi pomogao bi u poboljšanju kvaliteta odluka. Sveukupno posmatrano, ključne institucije zadužene za politiku ljudskih prava, uključujući nadležno ministarstvo, nemaju dovoljno kadra, dok je postojećem kadru potrebna dalja obuka, prvenstveno o međunarodnim standardima u oblasti ljudskih prava. Kada je riječ o **sprečavanju mučenja i zlostavljanja**, nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja postao je operativan prema novom Zakonu o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda. Čini se da inspekcije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda dovode do poboljšanja uslova pritvorenika, naročito kada je riječ o zdravlju. Sektor nacionalnog mehanizma za sprečavanje mučenja i dalje nema dovoljno kadra i njegove kapacitete neophodno je ojačati kroz poboljšanje kvaliteta posjeta i određivanje prioriteta. I dalje postoji zabrinutost u pogledu sprečavanja i kažnjavanja mučenja i zlostavljanja, kako u policijskim ustanovama tako i u zatvorima. Procesuiranje takvih zloupotreba i broj kažnjenih službenika i dalje su na niskom nivou. Na primjer, potrebno je u potpunosti istražiti slučajeve agresije koji su se dogodili u podgoričkom zatvoru u januaru između zatvorenika i stražara. Nekolicini zatvorenika se sudi, dok je samo jedan stražar osuđen na minimalnu kaznu. (str. 66 i 67 Preвода Izvještaja)*

*Cjelokupni zakonodavni okvir u oblasti **borbe protiv diskriminacije** dodatno je usklađen sa pravnom tekovinom, ali je neophodno njegovo dalje jačanje, naročito u pogledu kazni. Kapaciteti Kancelarije Zaštitnika i dalje su ograničeni i propratne aktivnosti u odnosu na prijavljene slučajeve diskriminacije nijesu poboljšane. Organizacije civilnog društva lezbejki, gejeva, biseksualaca, transrodnih i interseksualnih osoba nastavljaju da izražavaju zabrinutost zbog nedostatka rezultata Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, naročito u pogledu postupanja sa zahtjevima i žalbama koje se tiču diskriminacije. Kada je riječ o **ravnopravnosti žena i muškaraca**, usvojene su izmjene i dopune Zakona o rodnoj ravnopravnosti čime se Crna Gora približila evropskim standardima. Zakon sadrži*

jasniju definiciju neposredne i posredne diskriminacije, proširuje definiciju pola i uključuje unaprijedene odredbe o kaznama. Zakonom se takođe prebacuje mehanizam upućivanja u oblasti rodne ravnopravnosti sa Ministarstva za ljudska i manjinska prava na Zaštitnika,, kome će, kao rezultat toga, biti neophodni pojačani administrativni kapaciteti za obavljanje svoje osnažene uloge, uključujući zapošljavanje kadra sa iskustvom u oblasti rodne ravnopravnosti. (str.69 Previda Izvještaja)

i navoda u Rezoluciji Evropskog parlamenta o Crnoj Gori, od 10. marta 2016. godine u kojoj Evropski parlament, između ostalog:

- pozdravlja izmjene Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda; zabrinut je zbog toga što je sposobnost Kancelarije Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda da djelotvorno obrađuje pritužbe i dalje ograničena i

- poziva Vladu da dodatno ojača institucije za ljudska prava, kao što su Ombudsman i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, te da dodijeli odgovarajuća sredstva za sprovođenje ljudskih prava”,

Odbor je razmatranjem **Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu**, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore shodno članu 47 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore /**član 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore- kontrolna uloga**/, realizovao **drugu aktivnost**, utvrđenu **Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2016. godinu**.

Nastavljena je saradnja sa **Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore**, kao krovnom institucijom, novim Ustavom ustanovljenom, za zaštitu ljudskih prava i sloboda. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore i predstavnici Institucije, po pozivu, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali su na brojnim sjednicama Odbora za ljudska prava i slobode. Od 18 sjednica Odbora održanih u 2015. i prvom kvartalu 2016. Zaštitnik ili predstavnik institucije Zaštitnika učestvovali su na devet sjednica i dvijema aktivnostima /a od 63 sjednice Odbora za ljudska prava i slobode 25. saziva Skupštine Crne Gore, Zaštitnik ili predstavnik Institucije su učestvovali na 32 sjednice Odbora i devet aktivnosti/.

Na 65. sjednici Odbora, u proširenom sastavu, pored Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šućka Bakovića (član 67 stav 1 Poslovnika Skupštine),

u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine, povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu, učestvovali su: Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde, Blanka Radošević Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, dr Jovan Kojičić, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije i Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO “Građanska alijansa”.

Na sjednici je na njen zahtjev, a po odobrenju Predsjednika Odbora, učestvovala Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore.

***

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šućko Baković je u uvodnom izlaganju informisao članove Odbora i ostale učesnike sjednice da:

- se analiza i ocjena stanja ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori temelji na pritužbama građana, sprovedenim postupcima, razgovorima sa građanima i drugim izvorima informacija, kao što su sprovedena istraživanja, izvještaji nadležnih državnih organa, međunarodnih tijela i nevladinih organizacija;

- je postupak u 2015. godini okončan u 666 predmeta (98,1%) od ukupno 679 predmeta u radu čime je ostvaren najveći stepen ažurnosti od osnivanja Institucije;

- su se građani žalili na rad organa državne uprave, sudova, javne službe i drugih nosilaca javnih ovlašćenja, Uprave policije, lokalne samouprave, lokalne uprave, Državnog tužilaštva, organa za vođenje prekršajnog postupka, rad organa i službi nosilaca javnih ovlašćenja u drugim državama, privrednih društava, drugih pravnih lica, preduzeća, fizičkih lica i drugih subjekata;

- su podnosioci u pritužbama ukazivali na povrede prava na: suđenje u razumnom roku, pravično i nepristrasno odlučivanje u postupku pred organima javne vlasti, slobodan pristup informacijama, zabranu diskriminacije, kao i na povredu prava iz rada i radnog odnosa, socijalne zaštite, penzijsko-invalidskog

osiguranja, prava na imovinu i mirno uživanje imovine, prava na zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje, prava djeteta i druga prava.

Zaštitnik je upoznao učesnike sjednice sa radom i djelovanjem u pojedinim oblastima, zapažanjima, konstatacijama i preporukama, predstavljajući sledeće podatke:

- Građani su se i u 2015. najviše žalili na **rad organa javne uprave**.

Zaštitnik je zapazio da su i dalje prisutne slabosti u radu javne uprave koje se nepovoljno odražavaju na brzo i jednostavno ostvarivanje prava građana i drugih subjekata. Organi javne uprave često krše načela dobre uprave. Evidentno je dugo trajanje postupaka, nedonošenje odluka u zakonskom roku, ćutanje uprave, nedonošenje odluka po žalbi, višestruko poništavanje upravnih akata, u nekim slučajevima donošenje više puta iste ili slične odluke po određenom zahtjevu, nepostupanje po odlukama nadležnih organa i nezakonito postupanje službenika. Dugim trajanjem upravnih postupaka, nepostupanjem po zahtjevima građana, nepoštovanjem stavova i mišljenja drugostepenih organa ili Upravnog suda krše se Ustavna načela i načela dobre uprave, ispoljava se arbitrnost, dovodi u pitanje ostvarivanje prava i sloboda građana, princip pravne sigurnosti i jednakosti građana pred zakonom, o čemu govore i podaci Upravnog suda za 2015. godinu.

- Pritužbe na **rad sudova** u 2015. godini, u poređenju sa prethodnom, gotovo su na istom nivou. Njihovo učešće u ukupnom broju pritužbi smanjilo se i u ovoj godini, što je posljedica rasta ažurnosti sudova i povećane transparentnosti rada suda. Pritužbe na rad sudova uglavnom su se odnosile na odugovlačenje sudskog postupka i preispitivanje zakonitosti sudskih odluka, a u poređenju sa 2014. uočava se pad pritužbi zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.

I pored povećane ažurnosti redovnih sudova, u njihovom radu još uvijek postoji određeni broj predmeta gdje postupci traju više godina, zbog višestrukog ukidanja presuda od strane instancionih sudova i vraćanja predmeta na ponovno odlučivanje. U takvim slučajevima dugo trajanje sudskih postupaka otežava ostvarivanje prava na pristup sudu i izaziva nezadovoljstvo građana.

- Iako je Crna Gora uspostavila dobre pravne i institucionalne okvire za ostvarivanje **ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava**, ekonomska nerazvijenost i nedostatak finansijskih sredstava utiču da se ova prava ne ostvaruju u punom obimu, a država je u obavezi da stalno vodi računa i preduzima mjere za stvaranje uslova za obezbjeđivanje potrebnog nivoa ekonomskih i socijalnih prava.

- U **oblasti prava lica lišenih slobode i zaštite od torture** od 59 predmeta formiranih po pritužbama i po sopstvenoj inicijativi- 49 se odnosilo na ZIKS.

U izvještajnoj godini ostvaren je određeni napredak u zaštiti prava lica lišenih slobode, jer je unaprijeđena zdravstvena zaštita, smanjena prenaseljenost i poboljšani su uslovi smještaja u ZIKS-u. Na osnovu razgovora sa licima lišenim slobode, sprovedenih postupaka i saznanja kroz djelovanje NPM-a, Zaštitnik je i u 2015. konstatovao da u crnogorskim zatvorima i policijskim prostorijama nema sistematske torture, ali je utvrdio nekoliko slučajeva mučenja i drugih oblika zlostavljanja (nečovječno i ponižavajuće postupanje, kao i drugih oblika nezakonitog ponašanja prema licima lišenim slobode).

- U oblasti **prava djeteta** u radu su imali 151 predmet, što predstavlja povećanje od 10 %, a samo dva predmeta su prenešena u 2016. Porast broja pritužbi i obraćanja djece Zaštitniku ne mora značiti povećanje slučajeva kršenja prava djeteta i Zaštitnik je mišljenja da je to više rezultat činjenice da je Institucija uspjela da se približi djeci.

U izvještajnoj godini zabilježen je određeni napredak u ovoj oblasti, kroz reformu socijalne i dječije zaštite i unapređenje sektorske i međuinstitucionalne saradnje, koju treba i dalje jačati. Obrazovna inkluzija je zaživjela u svojoj sveobuhvatnosti, ali još uvijek nije dostigla stepen koji preporučuju standardi u ovoj oblasti. Kada su u pitanju prava djeteta na zdravstvenu zaštitu, potrebno je dalje jačanje kapaciteta zdravstvenih ustanova, naročito van većih gradova. Nasilje nad djecom je i dalje prisutno, pa je potrebno unapređenje postupanja nadležnih službi i razvijanje različitih servisa podrške.

- U oblasti **zaštite od diskriminacije** Zaštitnik je imao u radu ukupno 83 predmeta, što je povećanje za 34,93 %, u odnosu na 2014. godinu i svi predmeti su okončani.

Dominantni osnov za diskriminaciju, odnosno lično svojstvo na koje je pritužbom ukazivano zasnovan je na nacionalnoj pripadnosti, invaliditetu, seksualnoj orijentaciji, polu, materinstvu, političkoj pripadnosti, pripadnosti grupi i socijalnom statusu.

Zaštitnik je konstatovao da i dalje ne postoji elektronski vođena baza podataka u kojoj bi bili sadržani svi podaci o prijavama, postupcima i odlukama u vezi sa diskriminacijom pred prekršajnim i drugim sudovima, policijskim i inspeksijskim organima.

Posmatrano u cjelini, Zaštitnik je zaključio da je u 2015. ostvaren određeni napredak u ostvarivanju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori.

Međutim, slučajevi kršenja ljudskih prava i sloboda evidentirani u Izvještaju ukazuju da stanje u pojedinim oblastima još uvijek nije zadovoljavajuće. Zaštitnik je upozorio da se određene pojave kršenja ljudskih prava i sloboda pojavljuju u kontinuitetu već nekoliko godina, sa manjim ili većim stepenom odstupanja u odnosu na raniji period. O tome svjedoče i drugi izvještaji o stanju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori. Zato je u narednom periodu potrebno posvetiti posebnu pažnju njihovom eliminisanju. Takođe, potrebno je i dalje sa povećanom pažnjom pratiti ispunjenje obaveza Crne Gore u procesu pristupanja EU kada su u pitanju ljudska prava i slobode.

*****

U trosatnoj raspravi o Izvještaju o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu učesnici sjednice su iznijeli kako pohvale, tako i kritike i sugestije.

Poslanica Snežana Jonica je saopštila:

- da u Izvještaju postoje neke stvari koje se ponavljaju, a koje bi trebalo da budu više naglašene, ukazala na urgencije Zaštitnika poslate državnim organima i navela da bi o njima od Zaštitnika trebalo zatražiti dodatne podatke, a nakon toga da Odbor iskoristi kontrolne mehanizme i održi kontrolna saslušanja nadležnih u tim institucijama kako bi se utvrdilo zašto ne primjenjuju Zakon, čime bi Odbor pomogao institucijama da otklone razloge zbog kojih pojedinci narušavaju njihov ugled, Zaštitniku da brže odlučuje po pritužbama, a građanima da zaštite osnovna prava;

- da postoji pojačana aktivnost Zaštitnika u davanju mišljenja na predloge zakona i pohvalila negativno mišljenje Zaštitnika na Predlog zakona o dopunama Zakona o eksproprijaciji;

- da prilikom donošenja Zakona o zaradama u javnom sektoru Odbor nije ispunio svoj zadatak, naglašavajući da je Zaštitnik ustavna kategorija, a u Zakonu o zaradama u javnom sektoru nalazi se iza nekih koji su definisani podzakonskim aktima, pa se postavlja pitanje da li se moglo jače reagovati, ne da bi Ombudsman imao veću ili manju platu, već zbog poštovanja Ustava i principa ravnoteže tri grane vlasti;

- da bi se analizom moglo utvrditi da li je Odbor za ljudska prava i slobode bilo koje godine uspio da se izbori da sredstva Zaštitniku budu u onom iznosu koji Zaštitnik predloži, a Odbor zahtjevom uputi Ministarstvu finansija, smatrajući da isto nije učinjeno;

- da treba graditi kadrovske kapacitete Institucije Zaštitnika kako bi shodno nadležnostima mogli da izađu u susret građanima;

- da bi bilo dobro da Odbor opet posjeti instituciju Zaštitnika radi upoznavanja sa njihovim radom, nadležnostima, kapacitetima i načinom funkcionisanja;

- da je Odbor zahtijevao od Zaštitnika da sačini Poseban izvještaj o ostvarivanju prava na povraćaj imovinskih prava i obeštećenje koji je Zaštitnik sačinio, Odbor razmotrio i preporuke ojačao predlogom zaključka koji je Skupština usvojila, a predstavnici nadležnih institucija izrazili spremnost za realizaciju preporuka i zaključaka, ali je, po njenoj ocjeni, u nekim komisijama, posebno u onoj u Bijelom Polju, sadašnje stanje još gore;

- da je Odbor prilikom razmatranja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom predložio Skupštini da donese Zaključak kojim se zahtijeva analiza svih propisa u pogledu njihove usklađenosti sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i ovim Zakonom, pa bi Odbor od nadležnih institucija trebalo da zahtijeva informacije o realizaciji Zaključka;

- da je osim promocije ostvarenih rezultata, Instituciji potrebna veća promocija nadležnosti, jer građani ne znaju koja prava i na koji način mogu ostvariti u ovoj Instituciji, zbog čega je predložila organizovanje Dana Zaštitnika u većem broju opština širom Crne Gore, koje bi trebalo da pomognu Zaštitniku besplatnim obezbjeđivanjem prostora, što bi doprinijelo smanjenju troškova Institucije, čime bi se približili građanima i omogućili im da mnogo lakše i sa mnogo manje troškova nego pred sudskim organima zaštite njihova prava i

- da se u Izvještaju navodi da je nejasna pozicija državnih organa (inspekcija i drugih oblika nadzora) u odnosu na obaveze koje proizilaze iz zakonskih rješenja, naročito u oblasti zaštite od diskriminacije, o čemu je bilo riječi i kad je Zakon donošen, pa je mišljenja da o tome brigu treba da iskaže i Odbor u kontekstu preporuka koje donosi, jer se mora baviti odnosom pojedinih organa prema implementaciji preporuka.

Poslanik prim. dr Izet Bralić je saopštio:

- da je Izvještaj šablonski, sadrži istinite podatke o onom čime se institucija Zaštitnika bavila i korektno prikazuje ono što je realizovano;

- da je Zaštitnik ukazao na veliki broj problema koji se iz godine u godinu ponavljaju, a u kojima nema mnogo postignutih rezultata;

- da je u Izvještaju trebalo da bude mjesta i za ono što nije urađeno;

- da Zaštitnik nije institucija koja će se ljudskim pravima baviti po pozivu i dopisu, već mora imati proaktivniju ulogu da pokreće i zauzima stavove o pitanjima koja se sama nameću;

- tri problema kojima se Institucija nije bavila, a imala je nadležnost i obavezu da to uradi;

- da je bilo prostora da se Zaštitnik bavi regionalnim razvojem i pravima građana sa sjevera, posebno njihovim pravom na rad, kao i razlozima za odlazak 5.000 lica sa sjevera i uslovima pod kojima se sada vraćaju, jer je problem prisutan godinu dana, a nema informaciju, niti se na osnovu Izvještaja može vidjeti da se Zaštitnik time bavio;

- da je Predlog zakona o zdravstvenoj zaštiti bio u proceduri pola godine i njime bilo planirano ukidanje nekih institucija koje pružaju usluge građanima sa sjevera, a Zaštitnik tim povodom nije reagovao i

- da je aktuelna inicijativa da roditelj ne može da upiše dijete u predškolsko i osnovnu školu ukoliko je odbio da vakciniše dijete i da je i tu bilo prostora da Zaštitnik iskaže svoj stav.

Poslanik Zoran Miljanić je saopštio:

- da se u Izvještaju navodi da je u 2015. bilo pet slučajeva torture, četiri u ZIKS-u i jedan u Upravi policije, za koji pretpostavlja da je riječ o prebijanju Mija Martinovića 24. oktobra 2015;

- da se možda po prvi put desila reakcija Zaštitnika na frapantno kršenje zakona od strane komandanta Specijalne policije i da je Zaštitnik reagovao na pravi način i podnio krivičnu prijavu protiv počinioca tog krivičnog djela nakon čega je uslijedilo podizanje optužnog predloga od strane Tužilaštva, što predstavlja dobar primjer kako treba djelovati i

- da se poboljšavaju uslovi u kazneno-popravnim ustanovama, ali postoje i dva problematična slučaja iz prošle godine kada su dva zatvorenika osuđena za teško krivično djelo (ubistvo) pobjegla iz zatvora, zbog ljudske greške, pa je od Zaštitnika i predstavnice Ministarstva pravde zahtijevao dodatno pojašnjenje.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio:

- da apsolutno prihvata Izvještaj Zaštitnika jer je dobar, pregledan i daje pravu sliku stanja ljudskih prava u Crnoj Gori;

- da ohrabruje činjenica da je svake godine evidentan napredak, ali zabrinjava to što još uvijek treba mnogo uraditi, pri čemu posebno zabrinjava problem ćutanja administracije, što je nedopustivo;

- da svi subjekti, u saradnji sa institucijom Zaštitnika, moraju reagovati prema institucijama koje ne izvršavaju svoje zakonske obaveze;

- da su Poglavlja 23 i 24 izuzetno važna i ne treba da trpe kritike zbog nečijeg nerada;

- da Zaštitnik treba da izvrši svoje zakonske obaveze u ovoj oblasti- da obavijesti Skupštinu i javnost o institucijama koje ne postupaju po preporukama i urgencijama;

- da je saglasan sa poslanicom Jonicom da treba zatražiti izvještaj od Zaštitnika u kojem će biti nabrojane institucije koje ne vrše svoje zakonom utvrđene obaveze.

- da se u posljednje vrijeme više puta, čak i od Zaštitnika, čulo mišljenje da je Odbor drugostepeni organ i da se ponekad bavi nečim što ne bi trebalo.

Da bi zaštitili Odbor i instituciju Zaštitnika, kao nezavisnu instituciju, Predsjednik Odbora se obratio ekspertima: dr Jovanu Kojičiću, prof. dr Đorđiju Blažiću i prof. dr Blagoti Mitriću zahtjevom za tumačenje da li je u postupanju Odbora bilo dvostepenosti u odlučivanju u odnosu na instituciju Zaštitnika.

Sva tri eksperta u dostavljenim ekspertskim mišljenjima su ocijenila da nema dvostepenosti u postupanju, ali su upozorili na nedostatke pravnog sistema, pravne praznine, nepostojanje zakona o Skupštini, Vladi i Predsjedniku države. Upozorili su da sve institucije u Crnoj Gori imaju pravo da primaju i rješavaju predstavke u skladu sa Zakonom o postupanju sa predstavkama i predlozima iz 1978. godine, koji je i dalje na snazi iako je pravno neprimjenljiv, ali propisuje obavezu za sve državne institucije. Najviše kritika je pretrpio Odbor, rečeno je da nije postupao kako treba i u skladu sa Zakonom i da je Odbor u obavezi da rješava svaku predstavku. Čak su i dvije tačke Zaključka Odbora osporene. Odbor može donijeti samo političku odluku, a jedino institucija Zaštitnika pravno mišljenje. Postavlja se pitanje zbog čega treba Odbor da rješava predstavke i kome će se pomoći na taj način.

Zaključio je da Zakon iz 1978. nije primjenljiv i da stvara nedoumice, te da ga treba isključiti iz pravnog sistema Crne Gore. Otvoreno je više dilema u ekspertskim mišljenjima koja su jasna i interesantna, pa će se nakon upoznavanja članova Odbora sa njima na nekoj od narednih sjednica otvoriti ova tema.

Poslanik Husnija Šabović je saopštio:

- da je na sastanku ombudsmana zemalja regiona, održanom u Briselu na kojem su učestvovali i neki članovi Odbora Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore bio zapažen i pohvaljen;
- da pored onog što možda nije dobro, treba istaći i sve ono što je dobro i
- da ga interesuje da li se zakoni koji se odnose na prava osoba sa invaliditetom primjenjuju na pravi način, posebno u oblasti zaposlenja.

Dr Jovan Kojičić, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije je saopštio:

- da je Ombudsman naveo da je u prošloj godini ostvario najveći stepen ažurnosti od postojanja Institucije, što se vidi iz samog Izvještaja, iako se s druge strane, praćenjem njegovog rada može izvesti zaključak da ažurnost u ranijem periodu nije bila na visokom nivou zbog čega su postojale određene ocjene u izvještajima Evropske komisije i Stejt Dipartmenta;

- navode iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu, u dijelu koji se odnosi na Zaštitnika i upitao da li treba da dođe neki stranac da to kaže da bi bilo priznato, iako i on ekspertski stoji iza toga i

- da je saglasan oko važnosti poštovanja preporuka Zaštitnika od strane organa javne uprave.

- S obzirom da mu je od Predsjednika Odbora upućena molba za davanje ekspertskog pravnog mišljenja da li u postupanju Odbora po predstavkama građana i pravnih lica ima dvostepenosti u odlučivanju u odnosu na instituciju Zaštitnika, na samoj sjednici je prezentirao svoje ekspertsko mišljenje i predstavio konkretan primjer Predstavke NVO Udruženje priređivača igara na sreću UPIS, jer smatra da isti zaslužuje realan odgovor i činjenice.

U dokumentaciji koja mu je poslata od Odbora navodi se da je Zaštitnik obustavio postupak po predstavci, kao i da mu nakon nekoliko urgencija nije odgovorio Kolegijum predsjednika Skupštine. Kojičić je istakao da Kolegijum predsjednika Skupštine ne postoji po Ustavu, već Skupštinu predstavlja predsjednik Skupštine. Sa jedne ekspertске strane, uz poštovanje načela pravne sigurnosti i načela pravde i pravičnosti, Ombudsman je trebalo da se obrati predsjedniku Skupštine da bi očekivao i dobio odgovor, jer Poslovnički takve stvari nijesu u mandatu Kolegijuma predsjednika Skupštine. NVO „UPIS“ se obraćala i Odboru i nijesu mogli ostvariti svoja prava.

Druga strane priče je što je i dalje na snazi i u pravnom poretku Crne Gore Zakon o postupanju sa predstavkama i predlozima iz 1978. godine koji je osam puta mijenjan i dopunjavan.

Kad je u pitanju NVO „UPIS“ smatra da ni jedni, ni drugi nijesu ispunili djelotvornost funkcije na koju su pozvani. Zakon koji je u pravnom sistemu Crne Gore nije ispoštovan, u Skupštini je izglasan, u pravnom je poretku, a neutralisan je jednim Zaključkom za koji su se dogovorili, iako Zaključak Odbora ne može zamijeniti snagu i dejstvo Zakona.

Iz ovog primjera ne može da vidi da su iz NVO „UPIS“ imali jednak tretman u konkretnom slučaju, i tako to funkcioniše selektivno, što nije dobra praksa. Smatra da ovi ljudi jesu zakinuti i njima se najmanje treba izviniti, jer nije ispoštovano njihovo pravo. Ako se razgovara o odgovornosti državnih organa, politički se mora razgovarati i o odgovornosti Zaštitnika i Odbora. Kojičić je ocijenio da Odbor nije ispunio

djelotvornost da se ostvari pravo nekog građanina ili grupe lica, bez obzira iz koje organizacije ili institucije da dolazi.

Sve dok se jasno ne postavi uloga svakog u društvu, uključujući Vladu, Skupštinu, nezavisne institucije, među kojima je Ombudsman koji po Ustavu Crne Gore ima elemente pune nezavisnosti i dok se ne ostvari međusobna saradnja ne može se govoriti o dejstvu i jednakom poštovanju ljudskih prava i sloboda iako su po članu 17 Ustava Crne Gore svi pred zakonom jednaki. Istakao je da je Ombudsman potpuno nezavisna institucija i to svojstvo mu pruža Ustav, ali to ne znači da se politički o tome ne može govoriti na ovom Odboru.

Istakao je da Zakon o postupanju sa predstavkama i predlozima obavezuje i poslanike i izvršnu vlast, jer je taj Zakon u pravnom sistemu. To otvara pitanje dualizma, potencijalnog konflikta interesa i slično. Rasprava o tim pitanjima, o državnim organima i njihovom ispunjenju preporuka je politička i misli da treba obuhvatiti sve, ne da bi se neko isticao da je dobar, a drugi da je loš, već da bi se zajednički riješile nepravilnosti koje je kao ekspert uočio i da se neke stvari ne bi ponovo dešavale. Smatra da i Zaštitnik zajedno sa svima treba da doprinese otklanjanju nepravilnosti u funkciji poštovanja načela pravde, pravičnosti i pravne sigurnosti.

Blanka Radošević Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava je informisala:

- da je pripremljena Analiza propisa i njihove usklađenosti sa Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, za koju je Vlada zadužena Zaključkom Skupštine Crne Gore, donešenim povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom;

- da Analiza sadrži 56 ključnih zakona, s tim što nijesu obuhvaćeni zakoni iz oblasti energetike, ekonomije i slično i pretpostavlja da će to biti sljedeća faza;

- da je za neke od 56 zakona procijenjeno da su usklađeni, a veliki broj njih je dobio preporuku za usklađivanje;

- da su apostrofirane oblasti u kojima je potrebno dodatno raditi i sprovesti dublju analizu, na primjer zakoni iz oblasti zdravstva, obrazovanja i socijalne i dječje zaštite;

- da je Analiza upućena Zaštitniku, koji je dao pozitivnu ocjenu i mišljenje da je urađena veoma dobra i kvalitetna osnova za dalje usklađivanje zakonskog okvira;

- da će Analiza biti upućena Vladi na razmatranje i usvajanje;

- da su preporuke uvrštene u predloge zakona iz oblasti održivog razvoja, turizma, saobraćaja koji su trenutno u skupštinskoj proceduri i

- da svaki od budućih predloga zakona treba ispratiti po pitanju usklađenosti sa Konvencijom UN-a i Zakonom.

Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija je informisala:

- da je unaprijeđen zatvorski sistem u Crnoj Gori u odnosu na period od prije pet godina kada je započeto njegovo unapređivanje uz podršku Savezne Republike Njemačke i Kraljevine Holandije, iako su naslijeđeni brojni problemi, kao što su stari objekti i neprofesionalni službenici;

- da se počelo od uspostavljanja zakonodavnog okvira i da su donešeni zakoni za jačanje sistema alternativnih sankcija i smanjenje zatvorske populacije;

- da su izvršene 174 kazne rada u javnom interesu, a 77 je na izvršenju;

- da je osim dobrog zakonodavnog okvira važno imati obučene službenike, na čemu će još više raditi u narednom periodu;

- da će uz pomoć eksperata iz Njemačke raditi strategiju reforme izvršenja krivičnih sankcija koja će obuhvatiti aktivnosti realizovane u prethodne četiri godine u pogledu rekonstrukcije i adaptacije zatvora i izvršenja kazne rada u javnom interesu kojim se smanjuje zatvorska populacija;

- da dva bjekstva osuđenika iz zatvora predstavljaju korak unazad i u ovim slučajevima kriv je ljudski faktor, pa je Ministarstvo pravde odmah pokrenulo disciplinski postupak protiv odgovornih lica i uključeni su pravosudni organi. U jednom slučaju je izrečena prvostepena odluka, pa je na osnovu žalbe preinačena u kaznu zatvora, a drugi je vraćen na ponovni postupak. Ovi slučajevi bjekstva su posljedica

činjenice da se nije bavilo službenicima obezbjeđenja. Mali je broj službenika obezbjeđenja u odnosu na zatvorsku populaciju, a sada je njihov broj u skladu sa prostornim kapacitetima i ne postoji prebukiranost u zatvorskom sistemu. Treba ih obučavati i oni moraju imati sertifikate i časno nositi uniformu, poznavajući svoja prava i obaveze, a neophodno je obezijediti i adekvatna budžetska sredstva kako bi bili dobro plaćeni i odgovorno obavljali svoj posao.

Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore je saopštila:

- da je u proteklom periodu kritikovala rad institucije Zaštitnika, jer smatra da kada su kritike opravdane to treba činiti;

- da je kao predstavnik osoba sa invaliditetom nezadovoljna što ne postoji posebni zamjenik Zaštitnika za prava ovih lica, a pošto je u svim izvještajima i istraživanjima konstatovano koliki je stepen diskriminacije prema ovim licima, tim problemom treba da se bavi i Vlada, ne samo Zaštitnik;

- da uvijek ima prostora za unapređenje, ali je u posljednje vrijeme itekako unaprijeđen rad institucije Zaštitnika;

- da u poslednje vrijeme dobijaju od Zaštitnika konkretne preporuke, za razliku od prethodnog perioda kada su povodom obraćanja Instituciji uglavnom dobijali odgovore u kojima su upućivani na alternativne puteve za ostvarivanje prava i kada nijesu dobijali tako jake i konkretne preporuke;

- da bi voljela da se osobe sa invaliditetom i predstavnici njene organizacije oslobode osjećaja da ne treba da se prečesto obraćaju Instituciji i dostavljaju inicijative u onom obimu u kojima se njima dostavljaju;

- da su u posljednje vrijeme brojni slučajevi u kojima se osobama sa invaliditetom ne priznaju određena prava garantovana zakonskim i podzakonskim aktima, a koje su se obraćale svim institucijama nadležnim za sprovođenje zakona i nerijetko su dobijali negativan odgovor, pa su bili prinuđeni da pokreću upravne postupke, a u nekim slučajevima predmeti su riješeni tek nakon što Upravni sud donese odluku, odnosno rješenje;

- da je zadovoljna što je Zaštitnik u Izvještaju posebno obradio predmet koji se odnosi na diskriminaciju zaposlene osobe sa invaliditetom od strane institucije u kojoj radi, a koja bi trebalo da se bavi pravima osoba sa invaliditetom i

- da kapaciteti institucije Zaštitnika nijesu ojačani do nivoa koji bi bio zadovoljavajući, ali svjesna je da postoje brojni problemi u popunjavanju kadra i mišljenja je da možda neki traženi kriterijumi nijesu tako važni, kao na primjer položeni pravosudni ispit.

Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“ je saopštio:

- da rad institucije Zaštitnika dolazi do željenog nivoa i vidljivo je da u posljednje vrijeme Zaštitnik i zaposleni u Instituciji veoma često donose zaključke i mišljenja za vrlo osjetljive oblasti, što predstavlja podsticaj i za nevladin sektor;

- da i dalje postoji potreba da se određena mjesta savjetnika u instituciji Zaštitnika popune;

- da je u 2015. institucija Zaštitnika riješila čak 98 % pristiglih pritužbi, a povećanje broja predstavki znači da građani imaju sve više povjerenja u ovu instituciju i

- da je potrebno voditi raspravu o problematičnim oblastima akcentovanim u Izvještaju Zaštitnika, ukazati javnosti na propuste u radu državnih institucija i tražiti odgovornost svih onih koji su u Izvještaju, a doprinijeli su da ljudska prava u Crnoj Gori ne budu na zadovoljavajućem nivou.

*****

U odgovorima na postavljena pitanja, iznijete primjedbe, sugestije, kritike i pohvale Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je saopštio:

- da je s pravom ukazano na urgencije, jer to otežava i sprječava Zaštitnika da još efikasnije radi i da su u posljednjih tri godine u Izvještaju navodili sve subjekte kojima su upućivali urgencije, kako bi na taj način upoznali Skupštinu sa problemima. Kako od toga nije bilo posebne koristi, u cilju rješavanja problema održali su sastanke sa skoro svim ministrima koji su kasnili u dostavljanju odgovora na njihove zahtjeve, a sastanci su bili veoma efektni i nada se da će stanje biti bolje u narednom periodu;

- da su prošle godine zaposlili pet novih službenika, što predstavlja značajno povećanje broja zaposlenih, a svi su pohađali najbolje obuke u okviru projekata koje je finansirala Evropska komisija, a

implementirao Savjet Evrope. Povećanje broja zaposlenih mora imati svoje granice, a oni se polako približavaju maksimumu propisanom važećim Pravilnikom o sistematizaciji. Na Zaštitnika kao instituciju ne treba gledati kao na ostale organe i ne očekivati da se ta institucija intenzivno širi, jer se moraju racionalno ponašati u sistemu. Crna Gora ima 650.000 stanovnika, a Zaštitnik ima četiri zamjenika. Poređenja radi, slovenački Ombudsman ima isto četiri zamjenika i oko 45 zaposlenih u državi sa 2,5 miliona stanovnika.

Zaštitnik je saopštio da ne dopušta da im se govori da nemaju dovoljno zaposlenih, posebno od ove godine, a može im se reći da nijesu bili dovoljno efikasni. Nemaju idealnu zaposlenost, ali postepeno popunjavaju kadar. Za konkurs koji su raspisali 14. januara 2016. za zaposlenje četiri nova službenika, kako je definisano Akcionim planom Vlade Crne Gore za poglavlje 23, postupak traje već četiri i po mjeseca, jer za dvije osobe odluke još nijesu konačne, a za dva mjesta nijesu dobili odgovarajući kadar. Naveo je da ne mogu da obezbijede odgovarajući kadar, jer važe pravila o zapošljavanju kao u organima uprave i oni koji imaju izuzetna znanja iz oblasti ljudskih prava ne žele da prolaze provjere u Upravi za kadrove. Jedna od osnovnih zamjerki koje će Crna Gora dobiti od nadležnih tijela Ujedinjenih nacija je ta da Zaštitnik treba da dobije slobodu kao što ima Skupština prilikom zapošljavanja, odnosno da sam zapošljava i određuje način zapošljavanja, što ne znači samovolju.

- da su prošle godine podnijeli akreditaciju za dobijanje statusa od nadležnih tijela Ujedinjenih nacija i ovih dana im je ponuđen B status, iako su bili na pragu dobijanja A statusa koji ipak neće dobiti zbog nekih nedostataka u Zakonu, kako oni to vide;

- da na promociji i povećanju vidljivosti Institucije treba uvijek raditi i da u prethodnom periodu nijesu imali dobru promociju, a od januara 2016. godine imaju savjetnika za tu oblast pa su povećali vidljivost. Dvije godine to mjesto nije bilo popunjeno, a Zaštitnik je mišljenja da je bolje da se formalno ne popunjava dok se ne obezbijedi kvalitetan kadar;

- da prihvata da institucija treba da se bavi raznim oblastima, ne bježe od mnogih pitanja, iako se ne mogu svime baviti, a svake godine planiraju osnovne pravce djelovanja;

- da su u Izvještaju govorili i o 5.000 osoba sa sjevera koje su zbog lošeg ekonomskog stanja napustile Crnu Goru, a sad se vraćaju, ukazali su na problem i pozvali Vladu Crne Gore da stvori što bolji ekonomski ambijent;

- da postoji zakonska mogućnost da daju mišljenje na predlog zakona, a na Predlog zakona o zdravstvenom osiguranju nijesu dali mišljenje;

- da se u Izvještaju nijesu bavili pitanjem koje se odnosi na upis nevakcinisane djece u vrtiće i škole, jer nijesu imali nijednu pritužbu, dok ove godine imaju dva predmeta i time se bave. Kad je u pitanju obavezna vakcinacija djece, ne postoji stav Ustavnog suda Crne Gore, jer isto još niko nije pokrenuo, ali postoji uporedno iskustvo Slovenije gdje je Ustavni sud odlučio da je važniji interes zaštita zdravlja nego pojedinačni slučajevi. Mišljenja je da je Crna Gora jedina bivša jugoslovenska republika koja ima takvo rješenje da se dijete ne može upisati u vrtić ili osnovnu školu ako nije vakcinisano. Smatra da je takvo rješenje neodrživo, posebno za upis djece u osnovne škole, jer je osnovno obrazovanje obavezno i ne može se uskratiti nikome, a kad takav princip važi za osnovno obrazovanje, zašto ne bi važio i za predškolsko. Najavio je da će Institucija dati svoj stav tim povodom;

- da su 2010. godine dali Mišljenje u slučaju Milić- Nikezić kada je bilo riječi o primjeni sile u zatvoru u Spuzu i utvrdili da su prekršena njihova prava, a kasnije su ova lica podnijela predstavku Evropskom sudu za ljudska prava koji je donio presudu kojom je utvrdio da su njihova prava prekršena i u više od 15 mjesta u afirmativnom smislu se pozvao na Mišljenje Ombudsmana;

- da na dan 2. jun 2016. godine imaju ozbiljno povećanje pritužbi, preko 80% ukupnog broja pritužbi koje su imali u 2015, pri čemu je naglasio da smatraju da povećanje nije rezultat povećanog kršenja prava, već veće vidljivosti Institucije. Očekuju i dalje povećanje, a nastoje da organizuju i veći broj Dana Zaštitnika, jer imaju vrlo dobru saradnju sa lokalnim samoupravama, dobijaju besplatne prostorije za sastanke, obavještavaju građane putem lokalnih servisa i razgovaraju sa predstavnicima lokalnih samouprava o svim problemima u radu;

- da smatra da na ovoj sjednici nije prilika da se govori o ekspertskim mišljenjima, a da i njima treba dati mogućnost da u raspravi daju svoje viđenje. Zaštitnikova lična impresija je da je Kojičić

pominjući konkretan slučaj NVO „UPIS“ pokazao poseban nivo lične zainteresovanosti, što, po njegovoj impresiji, čini duže vremena. U vezi sa ovim slučajem istakao je da je Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore jasan, jer je njime propisano da u slučaju kada se povodom iste pravne stvari o kojoj je podnijeta pritužba pokrene sudski postupak pred nadležnim sudom, Zaštitnik je po saznanju dužan da odmah obustavi svoj postupak. U konkurenciji dva postupka prednost ima sudski postupak, jer se u sudskom postupku stvari raspravljaju do kraja i sudske presude su obavezujuće, dok stav Ombudsmana nije obavezujući i može da djeluje samo snagom autoriteta. U konkretnom slučaju tužba sudu je podnijeta prije nego pritužba Zaštitniku ili negdje istovremeno i to su oni naknadno saznali, a da su u Instituciji imali tu informaciju ne bi to ni pokretali. U dualizmu postupaka prednost ima sudski postupak i nema pravne logike koja bi to mogla da pobije;

- da se ne govori o odgovornosti Ombudsmana kad postupa po pojedinačnim slučajevima, jer za to niko nema pravo. Zaštitnik može pogriješiti, ali za stav i mišljenje Zaštitnik i zamjenik Zaštitnika ne mogu da odgovaraju. Nema ekspertske mišljenja koje može u to da ga ubijedi;

- Povodom Zakona o postupanju sa predstavkama i predlozima iz 1978. godine Zaštitnik je ukazao na život pravne norme, u ovom slučaju život zakona, navodeći da zakon prestaje da važi izričitom normom nekog drugog zakona, a u ovom slučaju nemamo takav zakon i on formalno-pravno postoji u pravnom sistemu Crne Gore i s tog aspekta predstavlja pozitivno pravo. Ali, s druge strane postoji derogacija kada do prestanka dolazi donošenjem kasnijih normi koje tu oblast uređuju na sasvim drugačiji način. Od Rimskog prava važi pravilo da kasniji zakon derogira raniji. Zaštitnik je uvjeren da je veliki dio normi tog Zakona derogiran putem Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i mnogih drugih propisa koji su kasnije donešeni, a da li je Zakon u cjelini- tu mora biti oprezan;

- U vezi sa izjavom da ranije nije bilo ažurnosti, Zaštitnik je saopštio da je i u 2014. godini postignuta značajna ažurnost;

- Kada je riječ o Analizi usklađenosti propisa sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom Zaštitnik je saopštio da su u dopisu koji su poslali Ministarstvu za ljudska i manjinska prava naveli da je to što je urađeno dobra osnova za dalje analiziranje. Ima ozbiljnu zamjerku na postupanje Ministarstva u tom slučaju, jer im je dostavilo Analizu i ostavilo kratak rok da analiziraju veliki broj zakona i daju mišljenje. Saopštio je da su u Ministarstvu Analizu imali još u decembru 2015. godine i mogli su je tad dostaviti Zaštitniku. Po njegovom saznanju Analiza je opet vraćena od strane Vlade. Najavio je da će Institucija raditi sopstvenu analizu, ne zato što je Ministarstvo radi, već što je to i njihova obaveza. Smatra da ne treba žuriti iako se nekad zbog evropske agende daju kratki rokovi. Da se ne žuri sa ozbiljnim stvarima ne bi imali situaciju da se gotovo svake godine mijenja Zakon o zabrani diskriminacije, a nekoliko puta i Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Smatra da treba raditi ozbiljnije i duže vremena posvetiti zakonima kako ih ne bi često mijenjali, jer to nije dobro za pravnu sigurnost građana, niti za vladavinu prava;

- U vezi sa ćutanjem administracije upitao je šta Ombudsman treba više da uradi, osim da putem Izvještaja upozna Skupštinu i citira statistiku Upravnog suda koji je odlučivao u upravnom sporu po tužbama gdje je preko 50% poništenih upravnih akata u 2015;

- da smatra da se Odbor prošle godine nije bavio onim što je Zaštitnik utvrdio, već se u Zaključcima bavio institucijom Zaštitnika, što nije dobro, iako on ne bježi od odgovornosti. Ako su slabi rezultati u pojedinim oblastima, što su i prošle godine u Izvještaju konstatovali, nijedan od zaključaka nije bio u tom pravcu, nego su Zaključkom pozvani građani da se žale na Ombudsmana. Zaštitnik je saopštio da im je potrebna pomoć Odbora. Prošle godine Odbor se u više od 15 zaključaka bavio institucijom Ombudsmana i upitao je da li se neki drugi odbor na taj način bavio nekom institucijom. Siguran je da nije, ali njima to i ne smeta;

- da se Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu temelji se na podacima prikupljenim zaključno sa martom 2015. U sazivu za sjednicu Odbora ponavlja se da Ombudsman nema kapaciteta, pa i u godini kad su ostvarili najveću ažurnost i kada u antidiskriminaciji i prevenciji torture nemaju gotovo nijedan neriješen slučaj. Evropska komisija je čak saopštila da Ombudsmana treba učiti kako da potroši novac. Naglasio je da neće polemisati sa Evropskom komisijom, ali je to neko ovdje u Crnoj Gori saopštio. Novac za zarade službenika koje će ove godine primiti i zamjenika koji treba da bude

izabran, a što nije urađeno u ovih pet mjeseci, opet će biti vraćen, jer su to strogo namjenska sredstva;

- U vezi sa zaposlenjem osoba sa invaliditetom saopštio je da se Zakon mora poštovati. Zakon o zabrani diskriminacije uvodi posebne mjere tamo gdje postoji nejednakost u dužem vremenskom periodu i daje se prednost osobama sa invaliditetom. Ako se radi o školskoj spremi, sve osobe moraju ispuniti minimum uslova koji se traže za konkretno radno mjesto, a onda se primjenjuje princip afirmativne akcije. Zaštitnik ne bi mogao da pomogne za bilo koju osobu da traži da se zaobiđu propisi;

- Na pitanje zašto Crna Gora nema zamjenika Zaštitnika koji bi se isključivo bavio pravima osoba sa invaliditetom, Zaštitnik je podsjetio da to rješenje postoji u Hrvatskoj, ali ne u Sloveniji gdje Zaštitnik takođe ima četiri zamjenika, kao i crnogorski. U instituciji Zaštitnika su uspješni u sektoru za antidiskriminaciju o čemu svjedoče rezultati koji su vidljivi za one koji hoće da ih vide. Stanje nije idealno i ne može biti ni u jednoj instituciji, pa ni kod njih.

***

Nakon uvodnih napomena predstavnika predlagачa i rasprave, Odbor je većinom glasova (pet „za“ i jedan „uzdržan“) podržao Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu i odlučio da predloži Skupštini, da saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK:

1. Prihvata se Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2015. godinu.
2. Skupštinu ohrabruje činjenica da je sa svakom narednom godinom evidentan napredak u oblasti ljudskih prava i sloboda, ali je još uvijek neophodno mnogo uraditi kako bi se doprinijelo doslednoj implementaciji usvojenih zakona i olakšalo ostvarivanje prava i sloboda svih građana, što Crna Gora i čini kao država koja odgovorno radi na ispunjavanju obaveza u procesu pristupanja Evropskoj uniji, posebno u poglavljima 23 i 24.
3. Skupština pozdravlja činjenicu da je prema podacima iz Izvještaja o radu Zaštitnika za 2015. godinu u toj godini ostvaren najveći stepen ažurnosti od osnivanja institucije Zaštitnika, konstatuje da je i u 2014. godini ostvarena značajna ažurnost, koja, s druge strane, u ranijem periodu nije bila na visokom nivou zbog čega su postojale određene kritike i negativne ocjene u izvještajima relevantnih međunarodnih organizacija.
4. Skupština konstatuje da se sada mnogo više preduzimaju aktivnosti na promociji ostvarenih rezultata a koja je u proteklom periodu bila nedovoljna, jer je institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore tek u januaru 2016. godine na ovo radno mjesto upražnjeno dvije godine, zaposlila službenika zaduženog za ovu oblast.

Međutim, i pored aktivnosti na promociji ostvarenih rezultata i povećanju vidljivosti, Skupština smatra neophodnim da institucija Zaštitnika uloži dodatne napore i preduzme aktivnosti na promociji zakonom definisanih nadležnosti, jer građani još uvijek ne znaju dovoljno koja prava i na koji način mogu ostvariti u ovoj Instituciji. Takođe, potrebno je da svi nadležni subjekti rade na povećanju vidljivosti institucije Zaštitnika.

5. Skupština poziva Zaštitnika da proaktivnije djeluje s obzirom da je i dalje prilično mali broj predmeta pokrenutih po sopstvenoj inicijativi (30 predmeta u 2015. godini), a Zaštitnik ne treba da bude institucija koja će se ljudskim pravima baviti po pozivu i dopisu, već treba da pokreće i zauzima stavove i o aktuelnim pitanjima koja se sama nameću.
6. Imajući u vidu značaj poštovanja preporuka Zaštitnika, a polazeći od činjenice da se iz godine u godinu u godišnjim izvještajima Zaštitnika prikazuje da neke institucije ne ispunjavaju te preporuke, Skupština preporučuje Zaštitniku da se, u mjeri mogućeg, snagom svog ličnog autoriteta i autoriteta funkcije koju obavlja izbori za realizaciju preporuka od strane nadležnih institucija.

Takođe, Skupština poziva Zaštitnika da, u skladu sa članom 42 stav 2 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u formi posebnog izvještaja detaljno obavijesti Skupštinu i javnost o svim do sada upućenim urgencijama po kojima nadležne institucije nijesu postupile i problemima u

realizaciji istih, kako bi na osnovu detaljnog prikaza stanja, Skupština i nadležni Odbor za ljudska prava i slobode razmotriti potrebu preduzimanja daljih aktivnosti u ovoj oblasti u cilju dosledne implementacije zakona u skladu sa kontrolnom i nadzornom ulogom.

7. S obzirom da je i u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu konstatovano „uprkos nekim poboljšanjima u pogledu resursa Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, kapaciteti za produktivno postupanje po žalbama i dalje su ograničeni” i „znanje kadra o međunarodnom i evropskom pravu i standardima u oblasti ljudskih prava kao i njihova sposobnost da vrše nadzor nad trošenjem sredstava, i dalje je nedovoljno“, Skupština očekuje da će zapošljavanjem pet službenika u 2015. godini i planiranim zapošljavanjem četiri službenika u 2016. godinu, definisanim Akcionim planom Vlade Crne Gore za poglavlje 23, kao i obukama koje se realizuju u sklopu projekta koji implementira Savjet Evrope, a finansira Evropska unija, institucija Zaštitnika osnažiti kadrovske kapacitete za efikasno bavljenje pritužbama građana i pravnih lica.
  8. Skupština ocjenjuje veoma problematičnim što i pored većeg broja sugestija Odbora za ljudska prava i slobode i Zaključka Skupštine, broj 00-72/15-5/5 EPA 779 XXV od 28. decembra 2015, donešenog povodom Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2014. godinu, elektronska evidencija slučajeva diskriminacije koja je trebalo da bude uspostavljena nakon donošenja Zakona o zabrani diskriminacije 2010. godine, još uvijek ne funkcioniše
- Stoga, Skupština još jednom poziva nadležne organe da u što kraćem roku sprovedu sve neophodne aktivnosti na uspostavljanju ove evidencije radi dosledne implementacije Zakona.
9. Sve dok se jasno ne definiše i postavi uloga svakog u društvu, uključujući Vladu, Skupštinu i nezavisne institucije, među kojima je i Zaštitnik koji po Ustavu Crne Gore ima elemente pune nezavisnosti i dok se ne ostvari međusobna saradnja ne može se govoriti o dejstvu i jednakom poštovanju ljudskih prava i sloboda.

Stoga, Skupština ukazuje da je neophodno uložiti dodatne aktivnosti na unapređenju komunikacije između svih aktera koji se bave ljudskim pravima i produbljivanju saradnje u cilju rješavanja svih problema u ovoj oblasti, čime će se doprinijeti otklanjanju nepravilnosti u funkciji poštovanja načela pravde, pravičnosti i pravne sigurnosti.

****

Odbor se upoznao sa Mišljenjem Odbora za rodnu ravnopravnost, broj 00-72/16-6/3 EPA 1064 XXV, od 25. aprila 2016. godine, dostavljenim na osnovu člana 137 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Poslanica Snežana Jonica je izdvojila mišljenje.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

DRUGA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RAZVOJU I ZAŠTITI PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U 2015. GODINI SA

IZVJEŠTAJIMA O RADU I FINANSIJSKOM POSLOVANJU MANJINSKIH SAVJETA ZA 2015. GODINU, koji su Odboru za ljudska prava i sloboda podnijeli predsjednici manjinskih savjeta shodno članu 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama:

- (1) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Srpskog nacionalnog savjeta za 2015. godinu,
- (2) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Romskog savjeta za 2015. godinu,
- (3) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Albanskog savjeta za 2015. godinu,
- (4) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Bošnjackog savjeta za 2015. godinu,
- (5) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Savjeta Muslimana za 2015. godinu,
- (6) Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Hrvatskog nacionalnog vijeća za 2015. godinu

Uvodno obrazloženje o Izvještaju o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini dao je Leon Gjokaj, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica navodeći da je osnovni cilj Izvještaja da pruži prikaz politike zaštite manjina, kako u normativnom dijelu, tako i po pojedinim oblastima društvenog života značajnim za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Saopštio je da u Crnoj Gori postoji dobar zakonodavni i institucionalni okvir, a u Izvještaju su predstavljene najznačajnije aktivnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava i drugih nadležnih ministarstava, Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i savjeta manjina. Jedan od osnovnih ciljeva u radu Ministarstva za ljudska i manjinska prava je puna integracija manjinskih naroda, uz očuvanje njihove nacionalne posebnosti i zaštite njihovih prava, kao i unapređenje rada postojećih institucija.

Upoznao je sa najvažnijim aktivnostima Ministarstva navodeći da su u saradnji sa Upravom za kadrove uradili istraživanje o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu i sačinili Informaciju koju je Vlada usvojila u julu 2015. godine, a koju je razmotrio i Odbor za ljudska prava i slobode. Saopštio je da je povodom Informacije Vlada usvojila predlog mjera koji je upućen svim nadležnim organima na upoznavanje i realizaciju. U 2015. godini nastavili su aktivnosti na praćenju memoranduma koje su potpisali sa Upravom za kadrove, Univerzitetom Crne Gore i Unijom poslodavaca. 2015. godine potpisan je Memorandum o saradnji sa Policijskom akademijom u cilju uvažavanja principa afirmativne akcije prilikom upisa studenata. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je uključeno u regionalni projekat „Unapređenje ljudskih prava i zaštita manjina u jugoistočnoj Evropi“ koji implementira Savjet Evrope, a finansira Evropska unija. Projekat ima za cilj poboljšanje pristupa pravima manjina na raznim nivoima vlasti u skladu sa standardima Savjeta Evrope, prvenstveno Evropskom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina i Okvirnom konvencijom za zaštitu regionalnih ili manjinskih jezika. Realizovano je nekoliko projekata na lokalnom nivou, a izdvojio je projekat „Romsko egipćanski asistent u nastavi“ u Opštini Tivat koji je izabran kao primjer najbolje prakse. Takođe, sve lokalne samouprave koje su multietničke imaju priliku da tokom studijskih posjeta razmijene iskustva sa zemljama regiona. Za predstavnike državnih organa biće organizovana studijska posjeta Strazburu od 12. do 15. juna 2016. godine u cilju obuke za što bolje praćenje i izvještavanje o određenim dokumentima Savjeta Evrope koje je Crna Gora ratifikovala. U prethodnoj godini u saradnji sa Glavnim gradom radili su na rekonstrukciji Spomenika na Pobrežju. Takođe, u Izvještaju su sadržane i najznačajnije aktivnosti savjeta manjinskih naroda koji su i Odboru za ljudska prava i slobode dostavili izvještaje o radu i finansijskom poslovanju.

U Izvještaju su prikazane aktivnosti realizovane na planu poboljšanja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Istakao je da je važno naglasiti da je prošle godine objavljen prvi romsko-crnogorski i crnogorsko-romski rječnik i to je prvi rječnik objavljen sa crnogorskog na neki drugi jezik i prvi rječnik koji je izdao Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Iz Izvještaja se zaključuje da se u pojedinim oblastima društvenog života značajnim za očuvanje identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica preduzimaju aktivnosti uz puno poštovanje onog što je definisano međunarodnim standardima. U oblastima u kojima postoje određeni nedostaci, preduzeće se dodatne mjere na unapređenju stanja. Svi zajednički treba da radimo na izgradnji svijesti u cilju održavanja dobrih multietničkih odnosa kakvi postoje u Crnoj Gori. U narednom periodu treba nastaviti sa aktivnostima na unapređenju stanja u pogledu zastupljenosti manjinskih naroda u državnim i organima lokalnih samouprava gdje već postoje određeni pozitivni pomaci.

Kada je riječ o obrazovanju, postoji dobar zakonodavni okvir, a u praksi predstavnici manjina ne uče samo o sebi, već treba omogućiti i da učenici koji dolaze iz većinskih zajednica uče o manjinama. U oblasti informisanja, potrebno je povećati broj emisija koje se odnose na pripadnike manjinskih naroda.

Predsjednici Savjeta Muslimana Crne Gore, Bošnjačkog savjeta i Albanskog nacionalnog savjeta podnijeli su uvodno obrazloženje o dostavljenim izvještajima o radu i finansijskom poslovanju, dok sjednici Odbora nijesu prisustvovali predstavnici Srpskog nacionalnog savjeta, Romskog savjeta i Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Predsjednik Savjeta Muslimana Sabrija Vulić je uputio na izvode iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu, sadržane u Sazivu za ovu sjednicu Odbora u kojima se navodi da je slaba transparentnost i kontrola sredstava za manjine i da je to pitanje koje treba hitno rješavati. Mišljenja je da ta konstatacija, bar što se tiče Savjeta Muslimana, ne može da stoji, jer oni godinama dostavljaju precizne i opširne izvještaje, na oko 150 strana. Godišnja sredstva za jedan nacionalni savjet iznose 50.000 eura, a u Izvještaju Evropske komisije se navodi samo zbirni podatak, da su u 2015. manjinski savjeti i Fond za manjine primili ukupno 1.318 miliona eura, pa je nejasno ko je primio koliko novca. Potrebno je da stoji da su šest nacionalnih manjinskih savjeta dobili ukupno 300.000 eura, svaki ravnopravno po 50.000 eura za svoj rad, za koji su morali da dostave precizne izvještaje.

Ocijenio da se jako često dešava da se u izlaganjima poslanika na plenumu prilikom nabiranja nacionalnih manjina preskoče Muslimani, pa je zamolio poslanike da vode računa o tome. U slučaju Bošnjačke stranke zna zašto je tako, ali ne zna zbog čega je tako kad su u pitanju druge političke partije. Može se steći utisak da su sredstva namijenjena nacionalnim manjinama ogromna, ali se mora imati u vidu da manjine predstavljaju 51 posto stanovništva Crne Gore. Cifra nije toliko velika i mogla bi biti još veća. Istakao je problem nacionalne manjine koja nema svoju državu, već joj je domovina Crna Gora – problem asimilacije Muslimana u Crnoj Gori. Naglasio je da Muslimani nemaju političkog predstavnika u Parlamentu koji će zastupati njihove interese, kao ni Romi. U svakom savjetu su i predstavnici Skupštine i lokalni funkcioneri tako da je moguće ostvariti kontrolu nad njihovim radom, a član Savjeta Muslimana je i ministar za ljudska i manjinska prava dr Suad Numanović. Savjet Muslimana ima dobru saradnju sa Ministarstvom, a ista se i dalje unapređuje. Kao neko ko je građanske orijentacije, a nalazi se na čelu manjinskog nacionalnog savjeta, smatra da može lakše sagledati određene aspekte.

Predsjednik Bošnjačkog savjeta Osman Nurković je saopštio da je jasno zašto su savjeti formirani i koja je njihova uloga, a u izvještajima međunarodnih organizacija samo se osvrt daje na trošenje sredstava i podnošenje finansijskih izvještaja, dok se ne navode njihove aktivnosti, djelovanje na zakonske propise i stepen poštovanja manjinskih prava. Mišljenja je da nacionalni savjeti treba da prate stepen ostvarenja manjinskih prava kroz donošenje adekvatnih zakona i implementaciju zakonskih odredbi koje se odnose na njih. Smatra da najprije treba vidjeti zemlje okruženja, na primjer Srbiju i Hrvatsku, materijalne uslove za rad savjeta u tim zemljama i njihov pravni okvir u ovoj oblasti. U Srbiji postoji Zakon o nacionalnim savjetima nacionalnih manjina kojim su precizno definisani zadaci i ovlašćenja savjeta, a imaju neuporedivo bolje materijalne uslove za rad i kapacitete da ostvare zadatak zbog kojeg su formirani. Ocijenio je da 50.000 eura nije dovoljno za konstituisanje institucije, za zapošljavanje kadra i obezbijedjivanje prostornih i drugih uslova za rad.

Osvrnuo se na zakonodavni okvir, zapošljavanje, obrazovanje i informisanje. Ocijenio je da je zakonodavni okvir u Crnoj Gori u ovoj oblasti dobar, ali ga treba unapređivati. Problem je što se ne uvažavaju mišljenja savjeta i predlozi za poboljšanje zakona koje iznose na okruglim

stolovima, javnim raspravama i radnim grupama. Nijedna njihova sugestija nije uvrštena u Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama, koji je bio u proceduri u 2015. godini i nije usvojen, a za koji su lobirali da ne bude usvojen. Bili su članovi Radnih grupa za izradu novih Nacrta zakona o nacionalnim simbolima i Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama, gdje su uglavnom uvažene njihove sugestije. Podsjetio je na prethodne Predloge ovih zakona, kada su savjeti predlagali, što je bio i usaglašen stav svih predstavnika u Radnoj grupi, da se za finansiranje nacionalnih savjeta izdvoji 0,10 % ukupnog budžeta kako bi na osnovu tih sigurnih sredstava mogli da planiraju aktivnosti. Međutim, predstavnik Ministarstva finansija nije učestvovao u Radnoj grupi već je na kraju njenog rada iznio mišljenje da se ne slažu sa dijelom koji se odnosi na finansiranje manjinskih savjeta. Zapitao se na koji način mogu na početku godine da planiraju svoje aktivnosti, zapošljavanje kadra i prostorne kapacitete kada nemaju zagarantovana budžetska sredstva. Tražili su procenat koji bi zadovoljio potrebe savjeta i bio precizno definisan Zakonom. Apelovao je na poslanike koji su pripadnici manjinskih naroda da, bez obzira na Poglavlja 23 i 24, kada dođe u skupštinsku proceduru, ne podrže ovakav Predlog zakona jer direktno šteti nacionalnim manjinama. Manjine ne čine 51 već 56 posto crnogorskog stanovništva i mnogo više pažnje potrebno je posvetiti manjinskim pravima. Institucionalni okvir je prilično dobar, ali efikasnost rukovodećeg kadra treba poboljšati.

U narednom periodu ključne aktivnosti treba preduzeti u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, informisanja i kulture manjina, što treba da bude i glavni zadatak savjeta. Povodom srazmjernosti zastupljenosti manjinskih naroda u rukovodećem kadru, saopštio je da su u Centru bezbjednosti Berane koji obuhvata prostor Plava, Andrijevice, Gusinja, Petnjice, Berana i Rožaja, gdje živi preko 60 posto manjina, zaposlena 22 rukovodioca, a nijedan od njih nije predstavnik manjinskih naroda. Neophodno je pratiti srazmjernu zastupljenost manjina i potencirati to pitanje. Prate oblast obrazovanja i informisanja, vršeci monitoring kroz projekte, od kojih se jedan odnosi na obrazovanje i maternji – bosanski jezik, a drugi na medije, tj. javni servis. Žele da utvrde kolika je zastupljenost bošnjačke kulture na javnom servisu i ko je tamo zaposlen. Ukoliko određeni urednik progama koji se tiče manjina nije pripadnik manjinskog naroda, ne može poznavati njihovu kulturu i prepoznati način njene afirmacije. Mišljenja je da je maternji jezik ustanovljen samo na papiru jer nije implementiran u obrazovni program. Analizirali su sadržaje udžbenika u osnovnim i srednjim školama i ocijenili da je jako loša situacija jer postoje sadržaji koji vrijeđaju predstavnike manjinskih naroda. Potrebno je uključiti predstavnika manjina radi uklanjanja takvih sadržaja. Neophodno je baviti se oblastima: informisanja, jezika i kulture i raditi na afirmaciji manjina jer nemaju sopstvene akademije, pozorišta i slične institucije koje ima većinski narod.

U oblasti predškolskog obrazovanja sprovodi se Kampanja UNICEF-a i Ministarstva prosvjete, a u Rožajama postoji jedan vrtić izgrađen 1950. godine koji pohađa 100 djece, a 1200 je djece uzrasta od 3 do 5 godina u Rožajama, što znači da je u ovom gradu u predškolsko obrazovanje uključeno manje od 10 posto djece. Sugerisao je poslanicima da ne prihvate predlog budžeta za Ministarstvo prosvjete ukoliko ne bude predviđena izgradnja vrtića u Rožajama, kako bi ovoj djeci bilo omogućeno predškolsko obrazovanje kao onaj iz Podgorice i sa primorja. Zakonom o manjinskim pravima i slobodama je propisano da u sredinama gdje manjinski narodi predstavljaju većinu stanovništva, Ministarstvo traži mišljenje manjinskih savjeta na predlog kandidata za direktora obrazovne ustanove. Međutim, ova odredba se ne poštuje, jer se Ministarstvo prosvjete nijednom nije obratilo Bošnjačkom savjetu za davanje mišljenja. Pored pomenutih problema, potrebno je baviti se i razlozima nedovoljnog ekonomskog razvoja i iseljavanja jednog dijela stanovništva sa sjevera, gdje žive i manjinski narodi. U svom Izvještaju su

istakli da nije urađeno dovoljno za ekonomski razvoj i da je ovoj oblasti potrebno posvetiti mnogo više pažnje.

Predsjednik Albanskog nacionalnog savjeta Genci Nimanbegu je saopštio da će govoriti o podacima kojih nema u dostavljenom Izvještaju, navodeći da je savjet osnovan da predstavlja i zastupa manjinu i u principu ima savjetodavnu ulogu, jer podnosi inicijativu Predsjedniku države ako procijeni da je neki zakonski akt u suprotnosti sa pravima manjinskih naroda, podnosi predlog državnim organima za unapređenje položaja manjine, učestvuje u planiranju i osnivanju vaspitno-obrazovnih institucija, ali Albanski savjet za to ima malo kapaciteta. Smatra da to treba da radi neka adekvatna institucija. Takođe, daju mišljenje na predmetne programe koji izražavaju posebnost manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Albanska nacionalna zajednica koju predstavlja je i jezički drugačija. Pravo na informisanje u Crnoj Gori se ostvaruje na štetu Albanaca i Roma, iako u Radio-Televiziji Crne Gore ima određenih pokušaja za poboljšanje stanja. Albanski savjet je najviše aktivnosti realizovao u oblasti informisanja, na regulisanju statusa nedjeljnika Koha Javore, jer Savjet vrši ulogu finansijsko-ekonomskog servisa za ovaj list. Druga važna oblast u kojoj su djelovali je obrazovanje i u Crnoj Gori ima mjesta za unapređenje stanja u toj oblasti. Smatra da se ubuduće prava nacionalnih manjina koja se odnose na kulturu, jezik, identitet, simbole moraju unaprijediti. Saopštio je da sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava imaju korektnu saradnju i da Ministarstvo napreduje u shvatanju da savjeti nijesu subjekti koji odgovaraju Ministarstvu ili Skupštini Crne Gore, već su samostalni organ koji predstavlja manjine. Izvještavaju o utrošku sredstava, ali nijesu ispod Ministarstva za ljudska i manjinska prava. U izvještajima Evropske komisije diskutabilno je uopštavanje kad se navodi da su manjine dobile 1.300.000 eura, a trebalo bi odvojiti sredstva koja dobija Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava od onih koja dobijaju manjinski savjeti. Saopštio je da manjinski savjeti ne mogu odgovarati za rad Fonda, niti im je želja da odgovaraju za njegov rad. Istakao je da su brojne aktivnosti realizovali u oblasti kulture i očuvanja tradicije i pomogli su brojnim nevladinim organizacijama. Realizovali su projekte u oblasti obrazovanja i obilježavanja Dana zastave za šta su im odobrena sredstva iz Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava. Saopštio je da je prilikom preuzimanja predsjedavanja Albanskim nacionalnim savjetom odlučio da procedura trošenja sredstava bude transparentnija, a Ministarstvu za ljudska i manjinska prava dostavljaju izvještaje sa kompletnom finansijskom dokumentacijom koju posjeduju. Naveo je da još uvijek nijesu u mogućnosti da sve to objavljuju na web portalu.

Saopštio je da se ne bave osnovom problema koji se tiče manjina. Problem je Zakon o manjinskim pravima i slobodama koji je „izigran“, ako ne na pravnom, onda na ljudskom i moralnom osnovu- osnivanjem Srpskog nacionalnog savjeta, jer predsjednik Savjeta kaže da nije manjina, a u poslednjih šest godina od Fonda crpi 2-3 miliona eura. Albanski nacionalni savjet ima svog predstavnika u Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i stav predsjednika Albanskog nacionalnog savjeta je da oni mogu da apliciraju samo sa po jednim projektom koji se odnosi na obilježavanje Dana zastave. Smatra da savjeti treba autonomno da grade administrativne kapacitete, a moraju utvrditi minimum zajedničkih interesa. Iako imaju potpisan Memorandum o saradnji sa Upravom za kadrove, nemaju konkretne informacije kako da tu saradnju ostvare i prodube, jer pod saradnjom sa Upravom za kadrove ne podrazumijevaju mogućnost da samo dođu do podataka gdje i koliko su zaposleni njihovi predstavnici. Sa Univerzitetom Crne Gore još uvijek nemaju razvijen metod za obezbjeđivanje većeg upisa studenata, pripadnika manjinskih naroda. Naveo je da Univerzitet u Tirani daje kvote za albanske studente iz Crne Gore.

U raspravi su učestvovali: Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“, prim. dr Izet Bralić, dr Halil Duković, Husnija Šabović, Rešad Sijarić,

Osman Nurković, predsjednik Bošnjačkog savjeta i Leon Gjokaj, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Milan Radović, koordinator programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“ je zamolio poslanike da doprinesu poboljšanju položaja nacionalnih savjeta, jer se njihov rada sada zasniva na dobijanju 50.000 eura iz Budžeta, dok u društvu nemaju položaj koji bi trebalo da imaju u upravljanju politikama u oblasti obrazovanja, kulture, ekonomije. Naveo je da je Ministarstvo prosvjete prilikom izbora direktora škola dužno da od manjinskih savjeta pribavi mišljenje o kandidatima, ali po istraživanjima koja su realizovali, Ministarstvo je zahtijevalo mišljenje jedino od Albanskog nacionalnog savjeta, ali ni u jednom slučaju ono nije uvaženo. Drugi savjeti nijesu ni dobili zahtjev za dostavljanje mišljenja. Prilikom izmjena Zakona trebalo bi obezbijediti da savjeti dobiju mnogo veću ulogu u društvu od sadašnje, a takođe bi trebalo obezbijediti doslednu implementaciju postojećih normi Zakona.

Kao član Savjeta Radio Televizije Crne Gore saopštio je da u Izvještaju nije tačno naveden broj emisija na romskom jeziku, jer piše 24, pa smatra da Izvještaj ili njegov dio o informisanju treba dostaviti i Savjetu kako bi im dali precizne podatke. Osvrnuo se i na izlaganje Osmana Nurkovića, navodeći da sa sličnim projektom koji se ne odnosi samo na Bošnjake, već sve manjinske narode u Crnoj Gori apriliraju već petu godinu, ali ne dobijaju sredstva za njegovu realizaciju. Bilo bi dobro da svi nacionalni savjeti realizuju takav projekat kako bi se dobili precizni podaci. Podsjetio je da su realizovali istraživanje o diskriminaciji prilikom zapošljavanja po osnovu pola i starosti, a prema njegovim rezultatima značajan broj odgovora bio je da se diskriminacija prilikom zapošljavanja događa i po osnovu nacionalne pripadnosti.

Radović je saopštio da ga ne raduje činjenica da u raspravi o ovom Izvještaju ne učestvuje nijedan poslanik koji pripada „većinskoj“ populaciji i što ne prisustvuju mediji.

Takođe, po njegovom mišljenju najvažnije institucije za unapređenje prava manjinskih naroda su Ministarstvo finansija, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo kulture. Ovim ministarstvima ne rukovode predstavnici manjinskih naroda. Prema zvaničnim podacima MONSTAT-a u Ulcinju gdje je većinsko albansko stanovništvo najmanja je prosječna zarada, prisutna je nesrazmjerna zastupljenost pripadnika manjinskih naroda u državnim institucijama, neravnomjeran regionalni razvoj, a naročito u onim sredinama u kojima žive pripadnici manjina.

Poslanik prim. dr Izet Bralić je ocijenio da je zbog niza razloga položaj manjinskih savjeta u društvu nezavidan. Smatra i da je sastav Odbora za ljudska prava i slobode takođe simptomatičan, jer probleme manjinskih naroda ne može adekvatno rješavati neko ko pripada manjini. Podsjetio je da je na to ukazivao i prve godine rada, tako da bi o tome trebalo razmisliti u narednom periodu. Kada bude postojala stvarna želja da se unaprijedi položaj manjinskih naroda u ovom Odboru će biti šefovi poslaničkih klubova, predsjednici političkih partija i tada će ta pitanja imati posebnu težinu. Ovaj Izvještaj je trebalo razmatrati kao jedinu tačku dnevnog reda. Savjeti raspolažu malim, skoro neupotrebljivim sredstvima. Ne smije se više upražnjavati praksa da se partijski interesi poklapaju sa interesima naroda koji savjet predstavlja. Kao potpredsjednik Bošnjačkog savjeta, saopštio je da se ne može desiti da u savjetu budu zaposleni samo članovi jedne partije, jer onda narod koji taj savjet predstavlja nema povjerenje u taj savjet. Svjestan je da se sa sredstvima koja se opredijele savjetu ne može mnogo uraditi. Što je manje sredstava, veća je odgovornost onih koji prihvate da sa tako malim sredstvima realizuju značajne aktivnosti, pa je neophodno ulagati ogroman rad i energiju. Mnogo se radi, a ne može se mnogo postići.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da su dva predmetna izvještaja često razmatrana na istoj sjednici, ali ubuduće, uzimajući u obzir značaj ovog pitanja, može se razmisliti

o predlogu da se Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica razmatra kao jedina tačka dnevnog reda.

Član Odbora Husnija Šabović je bio član Upravnog odbora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u prvom sazivu i od samog početka nije bio zadovoljan njegovim radom. Loša organizacija Fonda je ključni uzrok svih problema koji se eksponiraju u ovoj oblasti. Shodno procentu učešća određenog manjinskog naroda u populaciji opredjeljivana su sredstva, pa se nije moglo uticati na njihov iznos. Podsjetio je na predlog od prije oko 10 godina da se sredstva namijenjena manjinama upotrebe za izgradnju zajedničke ustanove za sve manjinske savjete, Fonda i Centra za manjine, za koju je tadašnji gradonačelnik Podgorice bio opredijelio lokaciju. Mišljenja je bio da će sa jednim administrativnim aparatom smanjiti troškove. Ovaj predlog je odbijen jer su kroz sredstva namijenjena manjinama prepoznali mogućnost finansiranja svojih političkih partija. Smatrali su da su ta sredstva namijenjena za afirmaciju kulture i identiteta manjinskih naroda, a ne za gradnju objekta. Nakon toga, više nije bio član Upravnog odbora Fonda za manjine. Da su se nekoliko godina izdvajala sredstva za izgradnju tog objekta, sada bi pod jednim krovom bile sve institucije koje se bave manjinskim pravima i možda bi stanje u ovoj oblasti bilo bolje. Ne želeći da osporava njegovu stručnost i kvalifikacije, poslanik Šabović smatra da sa trenutnim direktorom Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava nije data garancija napretka.

Mišljenja je da sredstva za manjine nijesu velika iako se to često potencira, jer postoje institucije u kojima se troše mnogo veća sredstva, a to se ne komentariše. Bio je član Radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama, u kojoj su se razlikovali stavovi direktora Fonda, predstavnika manjinskih savjeta, poslanika i Ministarstva, pa nije bilo moguće doći do zajedničkih rješenja niti saglasnosti o tome čije iskustvo treba primijeniti. Nije zadovoljan raspodjelom sredstava Fonda niti participacijom manjinskih savjeta. Smatra da oni treba da imaju veću ulogu, za šta imaju i utemeljenje u Zakonu. Prilikom formulisanja Zaključka Odbora treba uvažiti stavove manjinskih nacionalnih savjeta i Ministarstva. Sredstva namijenjena manjinama su mala, ali ukoliko se koriste u pogrešne namjene, velika su. Ne vidi rezultate projekata koji se finansiraju u Plavu i smatra da nacionalni manjinski savjeti i Fond za manjine treba da imaju vlastite proizvode projekata. Nedostaje i kvalitetna administracija u ovoj oblasti.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da treba pogledati ukupnu sliku u Crnoj Gori u ovoj oblasti. Crna Gora ima Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Fond za ostvarivanje i zaštitu prava manjina, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i savjete manjina, a svi se bave unapređenjem položaja manjinskih naroda. Rijetko koja država ima toliko institucija u ovoj oblasti, a i pored toga, stanje nije dobro. Nacionalni savjeti treba da budu predvodnici nacionalnih politika manjinskih naroda. U nacionalnim savjetima su poslanici iz reda manjinskih naroda ukoliko prihvate, gradonačelnici, predsjednici skupština opština i oni koji budu izabrani na elektorskoj skupštini, odnosno najveća elita iz manjinskih naroda. Upitao se je li moguće da takvi ljudi nijesu u stanju da kažu šta je potrebno jednoj manjini. Nažalost, savjeti to ne rade, jer još uvijek nijesu naučili da rade zajedno. Potrebno je stvari sagledati ne sa aspekta političkih partija, već sa aspekta interesa građana. Na to ukazuje međunarodna zajednica i ne može se polemizirati sa izvještajima Evropske komisije, već ono što sugerišu mora se realizovati ukoliko Crna Gora želi biti dio EU. Postoje brojni mehanizmi, ali zbog nekih unutrašnjih razlika oni se ne sprovode. Saopštio je da postoje i sredstva Fonda za ostvarivanje i zaštitu prava manjina koja se najvećim dijelom opredjeljuju programima savjeta manjinskih naroda, a jednim dijelom nevladinim organizacijama. Najveće kritike se odnose na rad Fonda. Pripadnici manjina zahtijevaju da se

ukine Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina. Predstavio je primjer, kada je na sjednici Albanskog nacionalnog savjeta vođena rasprava o tri kandidata za direktora jedne škole i kad je predložio da se da pozitivno mišljenje o sva tri kandidata koji su ispunjavali uslove, ali takav predlog nije dobio podršku ostalih članova Savjeta koji su smatrali da treba uputiti mišljenje samo za jednog kandidata koji je bio i politički podoban. Istakao je i da se sa 50.000 eura može dosta uraditi, posebno uz dodatna sredstva Fonda i Centra za razvoj i očuvanje kulture manjina.

Leon Gjokaj je zaključio da Ministarstvo ima odličnu saradnju sa Odborom za ljudska prava i slobode, manjinskim savjetima, a Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica ima odličnu saradnju i redovnu komunikaciju sa nevladinim sektorom. Saopštio je da su u saradnji sa svim manjinskim savjetima pripremili Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama. Definisana je procedura po kojoj Ministarstvo priprema nacrt zakona koji su u obavezi dostaviti na mišljenje nadležnim ministarstvima, a prije nego ga pošalju Vladi na usvajanje moraju dobiti mišljenje Evropske komisije. Podsjetio je da su najprije bili predložili da savjeti za finansiranje dobiju 0,10% sredstava budžeta, a ako se izbore kod Ministarstva finansija da im se fiksno dodijeli 0,05% treba da budu zadovoljni. Pripremili su i Predlog zakona o nacionalnim simbolima iako je isti Programom rada Vlade za 2016. godinu planiran za IV kvartal. U vezi sa srazmjernom zastupljenošću, saopštio je da postoji određen pomak, posebno kad je riječ o Bošnjacima i Srbima. S obzirom da Zakon prepoznaje princip afirmativne akcije, dužni su da upoznaju pripadnike manjinskih naroda sa tim principom, jer oni imaju pravo da se pozivaju na njega, a svim rukovodiocima nadležnih državnih organa upućene su preporuke u tom pravcu, uz naglasak da su dužni da vode računa o principu afirmativne akcije. Smatra da nakon usvajanja zakona o nacionalnim simbolima i zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama treba analizirati i druge zakone kojima se regulišu određena prava manjina. Regionalni razvoj je prepoznat u Izvještaju o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i u Predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama. Obavijestio je da u saradnji sa Upravom za kadrove završavaju istraživanje o zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda u Upravi policije da bi vidjeli kakvo je stanje u toj oblasti, a to su uradili osluškujući inpute savjeta i pripadnika manjinskih naroda. Sa sličnim istraživanjima nastaviće u narednom periodu. Najavio je da sa Upravom za kadrove neće ostvarivati saradnju samo kroz realizaciju tih istraživanja, već i brojnih drugih planiranih aktivnosti, kao i da će nastaviti saradnju sa Policijskom akademijom i Univerzitetom Crne Gore.

Poslanik Rešad Sijarić je saopštio da je potrebno natjerati državne organe da poštuju Ustav Crne Gore i zakone i obezbijediti srazmjernu zastupljenost pripadnika manjinskih naroda u organima javne uprave, naglašavajući da sada nema mehanizama kojima bi se to ostvarilo. 82% je Crnogoraca u organima javne uprave, a 45% ih je u ukupnom stanovništvu Crne Gore.

Osman Nurković, predsjednik Bošnjačkog savjeta je saopštio da je glavni problem u tome što se više bavimo formom, nego suštinom. Naveo je da Bošnjački savjet nije potpisao memorandum o saradnji sa Upravom za kadrove, jer je svjestan da im ona ne može pomoći, jer a samo sprovodi zakonsku formu i utvrđuje listu kandidata.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da u Crnoj Gori postoji mnogo privatnih firmi kojima rukovode pripadnici manjinskih naroda, ali ne zapošljavaju pripadnike manjinskih naroda, već stručne ljude. Vjeruje da će ubuduće i u organima javne uprave znanje biti glavni kriterijum odlučivanja prilikom zapošljavanja.

Leon Gjokaj je istakao da su realizacijom navedenih istraživanja o srazmjernoj zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima

javne uprave, u saradnji sa Upravom za kadrove, utvrdili „dijagnozu“, a proces „liječenja“ je posao u koji treba da budu svi uključeni.

Odbor je većinom glasova (četiri „za“ i dva „uzdržana“) podržao Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini i odlučio da podnese Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka.

Na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 65. i 66. sjednice, održanih 2. i 27. juna 2016. godine podnio je Skupštini

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O RAZVOJU I ZAŠTITI PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U 2015. GODINI

Odbor za ljudska prava i slobode i u 2016. godini nastavlja sa aktivnostima utvrđenim Planom aktivnosti Odbora za 2016. godinu, posvećenim nastavku djelovanja u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji i ispunjenju obaveza utvrđenih Rezolucijom Evropskog parlamenta o Crnoj Gori od 10. marta 2016. godine, Izvještajem Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu, od novembra 2015. godine, kao i Rezolucijom Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 2030 (2015) od 27. januara 2015. godine, naročito kroz realizaciju obaveza iz revidiranih akcionih planova Vlade Crne Gore za poglavlja 23 i 24 u funkciji izgradnje efikasnih institucija i društva vladavine prava, kao preduslova za dalji demokratski razvoj države Crne Gore.

Polazeći od navoda u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2015. godinu:

„Institucije za ljudska prava su i dalje slabe. Ombudsman i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava moraju biti ojačani, nakon reforme okvira za borbu protiv diskriminacije. Znanje kadra o međunarodnom i evropskom pravu i standardima u oblasti ljudskih prava, kao i njihova sposobnost da vrše nadzor nad trošenjem sredstava, i dalje je nedovoljno. Slaba transparentnost i kontrola sredstava za manjine su pitanja koja treba hitno rješavati.“ (str. 21 i 22 Preвода Izvještaja)

*“Ostaje da se usvoje izmjene i dopune Zakona o **manjinama**. Izmjene i dopune treba da otklone moguće konflikte interesa u procedurama za opredjeljivanje i kontrolisanje fondova za manjine. Postoji zabrinutost zbog nedostatka transparentnosti i sveukupnog institucionalnog kapaciteta kod dodjele i revizije fondova koji su namijenjeni manjinama, uprkos značajnoj izdvojenoj sumi na godišnjem nivou: u 2015. manjinski savjeti i Fond za manjine primili su ukupno 1,318 miliona eura. Kapacitet Ministarstva za ljudska i manjinska prava za nadzor u praksi nad legalnošću rada nacionalnih manjinskih savjeta treba da se značajno poveća.*

*Prema najnovijem popisu, približno 8 300 **Roma i Egipćana** živi u Crnoj Gori. Učešće romskih studenata u svim nivoima obrazovanja je poboljšano. Pristup zdravstvenim uslugama ostaje otežan, a romska manjina ostaje najranjivija i najdiskriminisana zajednica u raznim oblastima života. Romkinje su podvrgnute dvostrukoj diskriminaciji. Uprkos tome, zajednica ima vrlo ograničen pristup fondovima namijenjenim za manjine. Romi su i dalje nedovoljno zastupljeni u političkoj sferi i imaju otežan pristup tržištu rada. Neformalno zaposlenje preovlađuje dok su romska djeca naročito izložena dječijem radu. Aktivne mjere kojima bi se ta zajednica uključila na tržište rada treba da se realizuju.*

*Određeni napredak je ostvaren u rješavanju pitanja **raseljenih i interno raseljenih lica** (IRL). Nakon godina odlaganja, kraj 2014. godine je bio krajnji rok za registraciju. Shodno novom crnogorskom Zakonu o strancima, kategorija raseljenog lica je prestala da postoji. Pojednostavljena procedura za prijavu za prebivalište ili boravište u zemlji je uvedena za imaoce lične karte za interno raseljena lica, dok se dodatna dokumentacija može obezbijediti u kasnijoj fazi. Ukupno 12.854 interno raseljenih lica su se prijavila od 2009. godine kako bi regulisali svoj status u Crnoj Gori, dok je oko 2.400 njih još u proceduri za realizaciju istog. I dalje je važno pratiti sve slučajeve, kako bi se osiguralo da su slučajevi finalizovani kroz podršku u prikupljanju dokumentacije i kako bi se osiguralo da interno raseljena lica imaju potpuni pristup građanskim pravima.*

Crna Gora još uvijek nije uvela odvojenu proceduru za određivanje statusa bez državljanstva, uprkos ratifikaciji relevantne konvencije 2013. godine, što je negativno uticalo na pristup pravima potencijalnih korskina.

Izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku su usvojene u aprilu, čime je olakšan upis u matične knjige rođenih. Izmjenama i dopunama je ustanovljena procedura za određivanje vremena i mjesta rođenja u cilju regulisanja statusa. Izgradnja socijalnih stambenih objekata je u toku u kampu Konik i u nekim drugim naseljima u

zemlji. Aktivnosti na društvenoj integraciji nastavljene su radi trajne i održive integracije stanovnika na Koniku.” (str. 71 i 72 Preвода Izvještaja),

i navoda u Rezoluciji Evropskog parlamenta o Crnoj Gori, od 10. marta 2016. godine u kojoj Evropski parlament, između ostalog:

- smatra da su politička stabilnost u regiji, promovisanje međuetničke i međuvjerske tolerancije i dijaloga te dalji napredak prema EU ključni za jačanje kohezije i bezbjednosti na zapadnom Balkanu;

- poziva nadležne organe da podstaknu veću zastupljenost etničkih manjina u zaposlenjima u javnom sektoru, uključujući policiju i pravosuđe; takođe ih poziva da usvoje novi zakon o manjinama i zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, u skladu s evropskim normama i nakon odgovarajućeg savjetovanja sa svim zainteresovanim stranama, te da ulože dodatne napore kako bi zaštitili multietnički identitet Boke Kotorske, te riješili pitanje nedostatka transparentnosti u finansiranju povezanom s pitanjima manjina; pozdravlja politike Crne Gore usmjerene na stvaranje okruženja koje pogoduje toleranciji i uključenosti svih nacionalnih manjina;

- prima na znanje povećanje zastupljenosti romskih učenika na svim nivoima obrazovanja, ali ponovo poziva na uvođenje dodatnih mjera kako bi se Romima, egipćanskim manjinama i aškalijskoj manjini olakšao pristup zdravstvenoj zaštiti i zapošljavanju,

Odbor je razmatranjem **Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini /član 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore-kontrolna uloga/,** realizovao **treću aktivnost**, utvrđenu Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2016. godinu.

***

Generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Leon Gjokaj u uvodnom obrazloženju, između ostalog, saopštio je:

- da je osnovni cilj Izvještaja da pruži prikaz politike zaštite manjina, kako u normativnom dijelu, tako i po pojedinim oblastima društvenog života značajnim za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;

- da su u Izvještaju predstavljene najznačajnije aktivnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava i drugih nadležnih ministarstava, Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i savjeta manjina;

- da su prikazane aktivnosti realizovane na planu poboljšanja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, pri čemu je istakao da je prošle godine objavljen prvi romsko-crnogorski i crnogorsko-romski rječnik, što je prvi rječnik objavljen sa crnogorskog na neki drugi jezik i prvi rječnik koji je izdao Zavod za udžbenike i nastavna sredstva;

- da u Crnoj Gori postoji dobar zakonodavni i institucionalni okvir za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;

- da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Upravom za kadrove uradilo istraživanje i sačinilo Informaciju o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu koju je Vlada usvojila u julu 2015. godine i utvrdila Predlog mjera za poboljšanje stanje, a koju je razmotrio i Odbor za ljudska prava i slobode;

- da su u 2015. godini potpisali Memorandum o saradnji sa Policijskom akademijom i nastavili aktivnosti na praćenju memoranduma koje su potpisali sa Upravom za kadrove, Univerzitetom Crne Gore i Unijom poslodavaca;

- da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava uključeno u regionalni projekat „Unapređenje ljudskih prava i zaštita manjina u jugoistočnoj Evropi“ koji implementira Savjet Evrope, a finansira Evropska unija, čiji cilj je poboljšanje pristupa pravima manjina na raznim nivoima vlasti u skladu sa standardima Savjeta Evrope;

- da se u pojedinim oblastima društvenog života značajnim za očuvanje identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica preduzimaju aktivnosti uz puno poštovanje međunarodnih standarda;

- da će u oblastima u kojima postoje određeni nedostaci preduzeti dodatne mjere na unapređenju stanja;
- da u oblasti obrazovanja postoji dobar zakonodavni okvir, a u praksi predstavnici manjina ne treba da uče samo o sebi, već treba omogućiti i da učenici koji dolaze iz većinskih zajednica uče o manjinama;
- da je u oblasti informisanja potrebno povećati broj emisija koje se odnose na pripadnike manjinskih naroda;
- da svi zajednički treba da radimo na izgradnji svijesti u cilju održavanja dobrih multietničkih odnosa kakvi postoje u Crnoj Gori i
- da u narednom periodu treba nastaviti s aktivnostima na unapređenju stanja u pogledu zastupljenosti manjinskih naroda u državnim i organima lokalnih samouprava gdje već postoje određeni pozitivni pomaci.

Na sjednici Odbora na kojoj je razmotren Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini, predsjednici Savjeta Muslimana Crne Gore, Bošnjačkog savjeta i Albanskog nacionalnog savjeta podnijeli su uvodno obrazloženje o dostavljenim izvještajima o radu i finansijskom poslovanju za 2015. godinu, dok sjednici Odbora nijesu prisustvovali predstavnici Srpskog nacionalnog savjeta i Romskog savjeta, a Hrvatskog nacionalnog vijeća iz opravdanih razloga, iako su, u skladu sa članom 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama, podnijeli Odboru izvještaje o radu i finansijskom poslovanju za 2015. godinu.

U raspravi o Izvještaju o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini članovi Odbora su iznijeli svoje ocjene stanja, kao i preporuke za unapređenje istog.

Poslanik prim. dr Izet Bralić je saopštio:

- da je zbog niza razloga položaj manjinskih savjeta u društvu nezavidan;
- da probleme manjinskih naroda ne može adekvatno rješavati neko ko i sam pripada manjini;
- da savjeti raspolažu malim, skoro neupotrebljivim sredstvima sa kojima se ne može mnogo uraditi i
- da se ne smije više upražnjavati praksa da se partijski interesi poklapaju sa interesima naroda koji savjet predstavlja, niti se može desiti da u savjetu budu zaposleni samo članovi jedne partije, jer onda narod koji taj savjet predstavlja nema povjerenje u savjet.

Poslanik Husnija Šabović je saopštio:

- da je bio član Upravnog odbora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u prvom sazivu i od samog početka nije bio zadovoljan njegovim radom, kao i da je loša organizacija Fonda ključni uzrok svih problema koji se eksponiraju u ovoj oblasti;
- da nedostaje kvalitetna administracija u ovoj oblasti;
- da sredstva za manjine nijesu velika iako se to često potencira, jer postoje institucije u kojima se troše mnogo veća sredstva, a to se ne komentariše;
- da nije zadovoljan raspodjelom sredstava Fonda, niti participacijom manjinskih savjeta, jer smatra da oni treba da imaju veću ulogu, za šta imaju utemeljenje u Zakonu;
- da ne vidi konkretne rezultate projekata koji se finansiraju u Plavu, a smatra da nacionalni manjinski savjeti i Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava treba da imaju vlastite proizvode projekata i
- da je bio član Radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama i da nije bilo moguće doći do zajedničkih rješenja, jer su se razlikovali stavovi direktora Fonda, predstavnika manjinskih savjeta, poslanika i Ministarstva.

Poslanik Rešad Sijarić je saopštio da je potrebno natjerati državne organe da poštuju Ustav Crne Gore i zakone i obezbijediti srazmjernu zastupljenost pripadnika manjinskih naroda u organima javne uprave, naglašavajući da sada nema mehanizama kojima bi se to ostvarilo.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio:

- da Crna Gora, kao rijetko koja država ima više institucija ima koje se bave unapređenjem položaja manjinskih naroda- Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i savjete manjina, a i pored toga, stanje nije dobro;

- da nacionalni savjeti treba da budu predvodnici nacionalnih politika manjinskih naroda, jer su u njima poslanici iz reda manjinskih naroda ukoliko prihvate, gradonačelnici, predsjednici skupština opština i oni koji budu izabrani na elektorskoj skupštini, odnosno najveća elita iz manjinskih naroda, pa je za očekivati da takvi ljudi znaju šta je potrebno jednoj manjini;

- da savjeti još uvijek nijesu naučili da rade zajedno, a stvari je potrebno sagledati ne sa aspekta političkih partija, već sa aspekta interesa građana, na šta ukazuje međunarodna zajednica;

- da postoje brojni mehanizmi, ali zbog nekih unutrašnjih razlika oni se ne sprovode, a postoje i sredstva Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava koja se najvećim dijelom opredjeljuju programima savjeta manjinskih naroda, a jednim dijelom nevladinim organizacijama;

- da se najveće kritike odnose na rad Fonda, a pripadnici manjina zahtijevaju da se ukine Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina;

- da se i sa 50.000 eura koliko se budžetom opredijeli za jedan manjinski savjet može dosta uraditi, posebno uz dodatna sredstva Fonda i Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina.

Generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava u završnoj riječi je saopštio:

- da Ministarstvo ima odličnu saradnju sa Odborom za ljudska prava i slobode, manjinskim savjetima, a Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica ima odličnu saradnju i redovnu komunikaciju sa nevladinim sektorom;

- da su u saradnji sa svim manjinskim savjetima pripremili Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama. Podsjetio je da su najprije bili predložili da savjeti za finansiranje dobiju 0,10% sredstava budžeta, a ako se izbore kod Ministarstva finansija da im se fiksno dodijeli 0,05% treba da budu zadovoljni;

- da su pripremili i Predlog zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola iako je isti Programom rada Vlade za 2016. godinu planiran za IV kvartal;

- da nakon usvajanja zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama i zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola treba analizirati i druge zakone kojima se regulišu određena prava manjina;

- da su realizacijom istraživanja o srazmjernoj zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima javne uprave, u saradnji sa Upravom za kadrove, utvrdili „dijagnozu“, a proces „liječenja“ je posao u koji svi treba da budu uključeni;

- da postoji određeni pomak u vezi sa srazmjernom zastupljenošću, a s obzirom da Zakon prepoznaje princip afirmativne akcije, dužni su da upoznaju pripadnike manjinskih naroda sa tim principom, jer prilikom zapošljavanja imaju pravo da se pozivaju na njega, a svim rukovodiocima nadležnih državnih organa upućene su preporuke, uz naglasak da su dužni da vode računa o principu afirmativne akcije;

- da u saradnji sa Upravom za kadrove završavaju istraživanje o zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda u Upravi policije da bi vidjeli kakvo je stanje u toj oblasti, a sa sličnim istraživanjima nastaviće u narednom periodu i

- da sa Upravom za kadrove neće ostvarivati saradnju samo kroz realizaciju ovih istraživanja, već i brojnih drugih planiranih aktivnosti, kao i da će nastaviti saradnju sa Policijskom akademijom i Univerzitetom Crne Gore.

***

Nakon uvodnih napomena predstavnika predlagača i rasprave, Odbor je većinom glasova (četiri „za“ i dva „uzdržana“) podržao Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini i odlučio da predloži Skupštini da donese sledeći

ZAKLJUČAK:

1. Prihvata se Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2015. godini.
2. Skupština Crne Gore ocjenjuje da Vlada Crne Gore, u saradnji sa drugim nadležnim institucijama u ovoj oblasti, prvenstveno Fondom za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centrom za razvoj i očuvanje kulture manjina i manjinskim savjetima, u kontinuitetu preduzima aktivnosti na unapređenju položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Usvojena strateška dokumenta su čvrst garant opredijeljenosti države Crne Gore da pitanjima zaštite i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica prilazi s punom pažnjom i posvećenošću.

Međutim, i pored brojnih institucija koje se bave ovim pitanjima u Crnoj Gori, u cilju daljeg poboljšanja stanja u ovoj oblasti neophodno je ojačati i produbiti saradnju nadležnih institucija i koordiniranim, sinergetskim djelovanjem doprinijeti punom poštovanju, afirmaciji i zaštiti prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

3. Skupština Crne Gore konstatuje da mjere preduzete u pojedinim oblastima društvenog života, značajnim za očuvanje identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica rezultiraju punim poštovanjem međunarodnih standarda i dostignuća modernih multinacionalnih demokratija.

S druge strane, neophodno je preduzeti dodatne aktivnosti da se i u onim oblastima u kojima nijesu postignuti željeni ciljevi, kao što su srazmjerna zastupljenost i informisanje, dosegnu nivoi koji će legitimisati Crnu Goru i njenu posvećenost daljem unapređenju tradicionalno dobrih međunacionalnih, međukonfesionalnih i međukulturalnih odnosa.

4. Skupština konstatuje da postoje određeni pozitivni pomaci u pogledu zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave i lokalne samouprave, ali da je riječ o dugoročnom procesu, pa je i dalje neophodno da nadležni organi preduzimaju niz aktivnosti i mjera kako bi se obezbijedilo djelotvorno učešće i zastupljenost pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom i javnom životu Crne Gore, kao i dosljedno sprovele Ustavne i zakonske garancije o srazmjernoj zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave i lokalne samouprave.
5. Skupština Crne Gore izražava očekivanje da će se donošenjem zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama i zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola, planiranim za IV kvartal 2016. godine, dodatno u normativnom smislu unaprijediti sistem zaštite prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik Husnija Šabović, član Odbora.

TREĆA TAČKA- INFORMACIJA O UČEŠĆU PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA KONFERENCIJI „ZAKON, POLITIKA, DRUŠTVO I DISKRIMINACIJA“, ODRŽANOJ 19. I 20. APRILA 2016. GODINE U PODGORICI, U ORGANIZACIJI ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE, UZ PODRŠKU FONDACIJE KONRAD ADENAUER, OEBS-A I SAVJETA EVROPE

Usled nedostatka kvoruma, izjašnjenje o Informaciji o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji „Zakon, politika, društvo i diskriminacija“, održanoj 19. i 20. aprila 2016. godine u Podgorici odloženo je za narednu sjednicu Odbora.

ČETVRTA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru ove tačke dnevnog reda članovi Odbora nijesu imali predloge i teme o kojima bi se vodila rasprava.

Sjednica je završena u 18 sati.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković